

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПЕРВОМАЙСЬКИЙ НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
НАЦІОНАЛЬНОГО УНІВЕРСИТЕТУ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ІМЕНІ АДМ. МАКАРОВА

Кафедра Економіки та суспільного розвитку

«Допущений до захисту»

Завідувач кафедри

Віктор Макарова
«16» 06 2026р.

**КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»**

На тему: Аналіз фінансового стану підприємства та розробка заходів його поліпшення

Виконав студент групи 42-ПТ₂₂

Д.Зборівський
(підпис)

Зборовський Д.І.

Керівник роботи:

Мігай Н.Б.
(підпис)

к.е.н, доцент Мігай Н.Б.

Первомайськ 2026

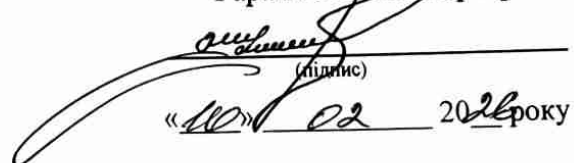
МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Первомайський навчально-науковий інститут
Національного університету кораблебудування імені адмірала Макарова

Кафедра економіки та суспільного розвитку

Спеціальність: (076) Підприємництво та торгівля

Освітня програма: Підприємництво, торгівля та біржова діяльність

ЗАТВЕРДЖУЮ
Гарант освітньої програми

(підпис)
«10» 02 2026 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

Студенту: Зборовський Дмитро Ігорович
(прізвище, ім'я по батькові)

1. Тема роботи: Аналіз фінансового стану підприємства та розробка заходів його поліпшення

Керівник роботи: к.е.н., доцент Мігай Н.Б.

Затверджені наказом ректора № 18 від « 19 » 02 2026 року

2. Термін подання роботи: 18.06.2026

3. Вихідні дані по роботі: Законодавчо-нормативна база, навчальна, періодична, методична література з досліджуваної теми, бухгалтерська, фінансова звітність досліджуваного підприємства

4. Перелік питань, що належать до розробки

Теоретичні основи аналізу фінансового стану. Аналіз фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК». Напрямки зміцнення фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК»

5. Перелік презентаційних матеріалів:

Основні характеристики економічної категорії «фінансовий стан підприємства». Методи розробки фінансових планів підприємства Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Первомайський МКК». Динаміка показників платоспроможності ПрАТ «Первомайський МКК». Показники майнового стану ПрАТ «Первомайський МКК». Показники ділової активності ПрАТ «Первомайський МКК. Основні функції контролю підприємства за дебіторською заборгованістю

6. Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1 розділ	к.е.н., доцент Мігай Н.Б.	<i>Шльс-</i>	<i>Д. Зборз</i>
2 розділ	к.е.н., доцент Мігай Н.Б.	<i>Шльс-</i>	<i>Д. Зборз</i>
3 розділ	к.е.н., доцент Мігай Н.Б.	<i>Шльс-</i>	<i>Д. Зборз</i>

7. Дата видачі завдання 10.02.2026

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ п/п	Назва етапів роботи	Терміни виконання етапів роботи	Примітки
1	Вибір теми кваліфікаційної роботи	10.02.2026	
2	Визначення мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження	12.02.2026	
3	Складання плану, підбір і опрацювання списку використаних джерел	19.02.2026	
4	Розробка теоретичного розділу	27.02.2026	
5	Розробка аналітичного розділу	18.03.2026	
6	Розробка проектного розділу	10.04.2026	
7	Оформлення вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	27.04.2026	
8	Подання рукопису кваліфікаційної роботи, презентаційного матеріалу на попередній захист	05.06.2026	
9	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	16.06.2026	
10	Захист роботи перед атестаційною комісією	18.06.2026	

Студент

Д. Зборз
(підпис)

Керівник роботи

Шльс-
(підпис)

Зборовський Д.І.
(прізвище, ініціали)

Мігай Н.Б.
(прізвище, ініціали)

Анотація

Бакалаврську роботу присвячено дослідженню теоретичних аспектів оцінки фінансового стану підприємства та розробці практичних рекомендацій щодо його поліпшення.

У роботі вивчено методичні підходи до оцінки фінансового стану, досліджено особливості підходів до прогнозування фінансового стану підприємства в сучасних умовах господарювання. Проведено аналіз ключових показників ліквідності та платоспроможності, а також майнового стану та ділової активності досліджуваного підприємства. Особливу увагу приділено оцінці структури балансу, динаміці чистих грошових потоків та виявленню прихованих фінансових ризиків.

За результатами аналізу визначено слабкі місця в системі фінансового менеджменту, зокрема наявність надлишкової дебіторської заборгованості та зниження рівня ліквідності. У третьому розділі дослідження обґрунтовано резерви зміцнення фінансового стану підприємства та покращення системи управління дебіторською заборгованістю.

Ключові слова: фінансовий стан, платоспроможність, ліквідність, фінансова стійкість, ділова активність.

Abstract

The bachelor's thesis is devoted to the study of theoretical aspects of assessing the enterprise's financial condition and developing practical recommendations for its improvement.

The study examines methodological approaches to assessing financial condition and investigates the specifics of approaches to forecasting the enterprise's financial condition under modern economic conditions. An analysis of key indicators of liquidity, solvency, financial position, and business activity of the researched enterprise was conducted. Particular attention is paid to assessing the balance sheet structure, the dynamics of net cash flows, and identifying hidden financial risks.

Based on the results of the analysis, weaknesses in the financial management system were identified, including the presence of excessive accounts receivable and a decline in liquidity levels. The third chapter of the study substantiates reserves for strengthening the enterprise's financial condition and improving the accounts receivable management system.

Key words: Financial position, Solvency, Liquidity, Financial sustainability, Business activity

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА.....	5
1.1 Сутність аналізу фінансового стану промислових підприємств у сучасних умовах	5
1.2 Особливості підходів до прогнозування фінансового стану підприємства.....	11
1.3 Методика оцінки фінансового стану підприємства.....	21
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ПЕРВОМАЙСЬКИЙ МКК».....	29
2.1 Загальна характеристика підприємства.....	29
2.2 Аналіз рівня ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Первомайський МКК».....	33
2.3 Оцінка майнового стану та ділової активності підприємства.....	38
РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПрАТ «ПЕРВОМАЙСЬКИЙ МКК».....	45
3.1 Резерви зміцнення фінансового стану підприємства.....	45
3.2 Покращення системи управління дебіторською заборгованістю ПрАТ «Первомайський МКК».....	51
ВИСНОВКИ.....	57
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	59

ВСТУП

Сучасні ринкові умови вимагають від суб'єктів господарювання суворого дотримання норм та правил для забезпечення їхньої конкурентоспроможності. Фінансовий стан підприємства є інтегральним результатом впливу як макроекономічної стабільності середовища, так і ефективності внутрішнього менеджменту, зокрема здатності швидко реагувати на коливання зовнішніх і внутрішніх чинників. Проведення аналізу фінансового стану дозволяє оцінити якість управління капіталом протягом визначеного періоду. При цьому дуже важливо забезпечити оптимальний баланс фінансових ресурсів відповідно до ринкової кон'юнктури та внутрішніх потреб підприємства, оскільки дефіцит фінансової стійкості створює ризики неплатоспроможності та обмежує інвестиційний розвиток, тоді як її надлишок знижує загальну рентабельність діяльності через додаткові витрати на їх утримання.

Фінансовий стан підприємства становить собою комплексне економічне поняття, що поєднує результати взаємодії всіх елементів системи його фінансових відносин. Він визначається сукупністю виробничо-господарських чинників і формалізується через систему взаємопов'язаних показників, які відображають обсяг, структуру розміщення та ефективність використання фінансових ресурсів суб'єкта господарювання.

Не зважаючи на значний розвиток у теоретичному забезпеченні та практиці оцінювання фінансового стану підприємств в Україні, значна частина практичних проблем у цій сфері залишається невирішеною. Актуальність зазначеної проблематики посилюється тим, що фінансовий стан, з одного боку, виступає результуючим вектором попередньої господарської діяльності суб'єкта господарювання, а з іншого - формує базові передумови та адаптаційний потенціал для його подальшого розвитку й виживання в умовах макроекономічної нестабільності та системних кризових явищ.

Метою кваліфікаційної бакалаврської роботи є вивчення теоретичних основ аналізу фінансового стану підприємства, здійснення оцінки фінансового стану досліджуваного підприємства та розробка шляхів його покращення.

Досягнення поставленої мети обумовило вирішення таких завдань:

- дослідити сутність діагностики фінансового стану промислових підприємств;
- вивчити особливості підходів до прогнозування фінансового стану підприємства;
- дослідити методику оцінки фінансового стану підприємства;
- оцінити фінансовий стан досліджуваного підприємства;
- розробити пропозиції щодо зміцнення фінансового стану підприємства.

Предметом дослідження є процеси забезпечення стійкого фінансового стану промислового підприємства в сучасних умовах господарювання. Об'єктом дослідження є фінансовий стан ПрАТ «Первомайський МКК»

Інформаційними джерелами для написання роботи є нормативно-правові акти з досліджуваної теми, методична та періодична література, національні положення (стандарти) та бухгалтерська і фінансова звітність підприємства.

В першому розділі досліджено теоретичні аспекти аналізу фінансового стану підприємств в сучасних умовах, вивчено сутність підходів до прогнозування фінансового стану та методи його оцінювання.

У другому розділі здійснено оцінку фінансового стану досліджуваного підприємства.

У третьому розділі сформульовано напрямки зміцнення фінансового стану.

Структурно кваліфікаційна бакалаврська робота складається з трьох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків. Робота викладена на 75 сторінках друкованого тексту, містить 4 рисунки, 13 таблиць. Список використаної літератури налічує 27 джерел.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ АНАЛІЗУ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Сутність аналізу фінансового стану промислових підприємств у сучасних умовах

Управління сучасним суб'єктом господарювання являє собою багатоаспектний процес, що передбачає безперервний моніторинг операційної діяльності для максимізації ефективності функціонування та стратегічного позиціонування на ринку. У цьому контексті аналіз та об'єктивна оцінка фінансового стану не втрачають своєї актуальності, оскільки він одночасно відображає показники минулої діяльності підприємства та визначає його потенціал для подальшого економічного зростання. Базовим вектором фінансової діяльності будь-якого підприємства є оптимізація використання наявного капіталу, що безпосередньо визначає своєчасність і повноту ресурсного забезпечення виробничих процесів, інвестиційного розвитку, а також здатність підприємства безперебійно й у повному обсязі виконувати свої зобов'язання перед бюджетом, контрагентами та іншими суб'єктами ринку.

У сучасних ринкових відносин фінансовий стан виступає визначальним фактором життєздатності суб'єкта господарювання, а його систематичне оцінювання є фундаментальною передумовою забезпечення довгострокової конкурентоспроможності. Комплексний аналіз науково-інформаційних джерел підтверджує, що параметри фінансового стану перебувають у безпосередній залежності від результативності операційного, комерційного та інвестиційного векторів діяльності компанії. При цьому першочерговим чинником позитивної динаміки фінансових показників є стабільне функціонування виробничої системи, орієнтоване на безперебійний випуск та реалізацію продукції належної якості.

Навпаки, негативні явища - такі як неритмічність виробничих циклів, зниження якісних характеристик продукції або логістично-збутові бар'єри - провокують розриви та скорочення вхідних грошових потоків, що критично знижує

рівень поточної платоспроможності. При цьому досліджуваний зв'язок є двостороннім (циклічним): дефіцит ліквідних коштів автоматично блокує своєчасне матеріально-технічне постачання, детермінуючи подальші зміни у технологічних процесах підприємства [20].

Стратегічний вектор фінансової діяльності суб'єкта господарювання має бути орієнтований на формування стабільних, систематичних вхідних грошових потоків та оптимізацію розподілу наявного капіталу. Обов'язковими умовами забезпечення операційної спроможності виступають суворе дотримання розрахунково-платіжної та кредитної дисципліни, а також підтримання раціональної структури капіталу шляхом балансування між власними та залученими джерелами фінансування. Такий підхід дає змогу мінімізувати фінансові ризики, зміцнити фінансову стійкість підприємства та сформувати надійний фундамент для його сталого й ефективного функціонування в ринковому середовищі [24].

Таким чином, фінансовий стан є однією з найбільш критично важливих характеристик загальної результативності діяльності суб'єкта господарювання. Основна мета його оцінювання полягає у визначенні резервів підвищення рентабельності операційної діяльності та зміцнення засад комерційного розрахунку, що є основою для забезпечення безперебійної роботи підприємства та своєчасного й повного виконання його зобов'язань перед державним бюджетом, банківськими установами та іншими контрагентами.

Варто зазначити, що в сучасній економічній теорії та практиці наразі відсутній уніфікований, загальновизнаний підхід до формування комплексної характеристики фінансового стану. Для розв'язання цієї науково-практичної проблеми дослідники пропонують диверсифікований інструментарій, зокрема: проведення рейтингової експрес-оцінки, обчислення синергетичного інтегрованого показника, застосування матричних і бальних рейтингових методик, аналіз відносних відхилень, використання апарату багатовимірної середньої, а також класичний метод фінансових коефіцієнтів [12].

Зважаючи на високу динамічність сучасних економічних процесів, у наукових публікаціях дедалі частіше обґрунтовується доцільність застосування

фінансового аналізу як інструменту отримання достовірної інформації про потенціал суб'єкта господарювання, оскільки її аналітичний апарат дозволяє інтегрувати в оцінку не лише кількісні, а й якісні індикатори. У тематичній літературі доводиться, що задля підвищення об'єктивності результатів доцільно реалізовувати синергетичний підхід: застосовувати існуючі оцінно-аналітичні методи паралельно або взаємно доповнювати елементи окремих підходів, оптимізуючи цим архітектуру комплексного оцінювання.

Проте, попри суттєве теоретичне підґрунтя концепції такого аналізу, цілісної та придатної до практичного впровадження моделі наразі не сформовано. Відсутність прикладного інструментарію для аналізу фінансового стану та фінансової стійкості суттєво знижує якість макро- та мікроекономічного менеджменту. Невизначеність реального рівня платоспроможності окремих суб'єктів господарювання через недійсну оцінку їхнього стану створює системні ризики: від провокування ланцюгової кризи неплатежів в економічній системі до зниження загального рівня інвестиційної привабливості національної економіки.

Нікольчук Ю. та Лопатовська О. обґрунтовують, що аналіз фінансового стану являє собою комплексне та системне дослідження всіх архітектонічних складових фінансової діяльності суб'єкта господарювання на основі верифікованої інформаційної бази. Цей процес передбачає ідентифікацію та квантифікацію (вимірювання) впливу внутрішніх і зовнішніх чинників, виявлення латентних резервів підвищення ефективності, а також компаративний аналіз досягнутих результатів із понесеними витратами. Результуючим етапом такого дослідження є узагальнення аналітичних висновків та обґрунтування комплексу стратегічних і тактичних заходів, спрямованих на нівелювання деструктивних тенденцій, подолання фінансових дефіцитів і оптимізацію загального стану підприємства [16].

Юрій Е.О. та Руснак Т. В. запропонували власне трактування фінансового стану підприємства, виявили проблеми управління у даному розрізі та запропонували шляхи вдосконалення [27].

На потребі надання динамічності у характеристиці фінансового стану підприємства наголошено у публікації С.С. Черниш, де зазначено, що "основною

цільовою установкою діагностики фінансового стану є його оцінка і виявлення резервів стабілізації, поліпшення і зростання" [24].

Проскуріна Н.М., Гнідкова А.В. зазначають, що оцінювання фінансового стану підприємства передбачає проведення коефіцієнтного аналізу фінансової стійкості та платоспроможності, як показників, що відображають здатність підприємства до безперебійного функціонування [19].

У ринкових умовах кожен суб'єкт господарювання функціонує в детермінованому екзогенному середовищі, архітектура якого охоплює розгалужену мережу контрагентів. Дане господарське оточення інтегрує постачальників матеріально-технічних ресурсів, споживачів готової продукції чи послуг, безпосередніх ринкових конкурентів, банківські установи, що забезпечують фінансово-кредитне обслуговування, а також державні й міжнародні інституції, які здійснюють регулювання та підтримку підприємницької діяльності, та фізичних осіб як носіїв кінцевого платоспроможного попиту.

Саме тому фінансовий стан підприємства виступає результуючим вектором і синергетичним відображенням безперервних взаємодій усіх елементів та суб'єктів у загальній системі його фінансово-економічних відносин.

Рух будь-яких товарно-матеріальних цінностей та трудових ресурсів супроводжує формування та використання грошових коштів. Наявність фінансових ресурсів, джерела їх формування, склад, ефективність їх використання відображають фінансовий стан підприємства, конкурентоспроможність останніх в умовах постійної зміни вимог ринку. Фінансово стабільні підприємства при нормальному веденні господарства повинні бути здатними вивільнювати грошові засоби та доцільно використовувати тимчасово вивільнені кошти, формувати грошові фонди для здійснення розширеного відтворення, встановлювати економічно обґрунтовані відносини. Саме тому фінансовий стан підприємства характеризується системою показників, які, будучи об'єднаними за різними групами, взаємопов'язані один з одним.

Екзогенне середовище суб'єкта господарювання зазнає змін, зумовлених еволюційним розвитком суб'єктів господарювання, а також високою динамікою

макроекономічних індикаторів: валютних курсів, цінових трендів, параметрів митно-тарифного регулювання та фіскального навантаження. Унаслідок цього фінансовий стан підприємства визначається сукупністю як зовнішніх (макроекономічних), так і внутрішніх (мікроекономічних) чинників.

Рівень стабільності фінансових показників безпосередньо визначає вектор стратегічного розвитку підприємства та його ринкове позиціонування в конкурентному середовищі. При цьому процес фінансової стабілізації є багатоаспектним завданням, реалізація якого потребує застосування інструментарію системного підходу.

Проаналізувавши різні погляди вчених можемо виділити основні сутнісні характеристики поняття «фінансовий стан підприємства» (рис. 1.1).

Рис. 1.1. Основні характеристики економічної категорії «фінансовий стан підприємства»

В умовах макроекономічної нестабільності та жорсткої ринкової конкуренції забезпечення довгострокової життєздатності суб'єктів господарювання потребує модернізації систем фінансового менеджменту в розрізі його класичних детермінант, таких як фінансова стійкість, ліквідність, платоспроможність, прибутковість, рентабельність, кредитоспроможність та ділова активність.

Водночас для формування аналізу обґрунтованою є доцільність розширення традиційного аналітичного інструментарію за рахунок об'єднання таких параметрів, як ефективність майнового комплексу та структури капіталу, попередній моніторинг загрози банкрутства, а також оцінка рівня інвестиційної привабливості та фінансового ризику. Додатковим чинником, який спричиняє погіршення фінансового стану залишається відсутність єдиної думки серед провідних науковців щодо уніфікованої класифікації видів фінансового стану підприємства.

У науковій літературі фінансовий стан підприємства класифікують за двома основними підходами: узагальненим (розподіл на задовільний - з ефективним використанням ресурсів, високою платоспроможністю й низьким ризиком, та незадовільний - з неефективним розміщенням засобів, низькою платіжною готовністю та загрозою банкрутства) і структурним, в основі якого лежить рівень покриття запасів і витрат різними джерелами фінансування. За останнім критерієм виділяють чотири типи фінансової стійкості: абсолютна (запаси повністю покриваються власними оборотними коштами), нормальна (залучаються також довгострокові позики), нестійка (потребує додатково короткострокових кредитів) та кризова (джерел для формування запасів бракує, а підприємство опиняється на межі банкрутства).

Таким чином, фінансовий стан підприємства є ключовим об'єктом фінансового управління та результуючим індикатором його фінансово-господарської діяльності, що відображає рівень забезпеченості капіталом, доцільність його розміщення та ефективність використання. Він вимірюється системою взаємопов'язаних показників, які комплексно характеризують поточну

спроможність підприємства до стабільного функціонування та визначають стратегічні перспективи його розвитку.

1.2 Особливості підходів до прогнозування фінансового стану підприємства

Отримання попередньої інформації про ймовірні чи цільові зміни фінансового стану підприємств є критично важливим для формування їхньої ринкової стратегії. У цьому контексті слід розмежовувати «прогноз» як безпосередню оцінку майбутніх параметрів діяльності та «прогнозування» як аналітичний процес передбачення, що забезпечує методологічне підґрунтя для розробки середньо- й довгострокових прогнозів як загалом по підприємству, так і за його підрозділами. Особливе місце прогнозування в системі менеджменту зумовлене можливістю формування науково обґрунтованих висновків щодо майбутнього фінансового стану, часових меж його досягнення та альтернативних траєкторій фінансово-економічного розвитку. Значущість цього інструменту суттєво зростає в періоди посткризового відновлення, оскільки за умов ринкової економіки прогнозування фінансового стану є базою для стратегічного обґрунтування інвестиційних проєктів, бізнес-програм і планів.

Короткостроковий прогноз фінансового стану підприємства є науково обґрунтованим судженням щодо його майбутніх параметрів, а також альтернативних шляхів і термінів їх досягнення. Виступаючи єдиною сполучною ланкою між теоретичними моделями та практичним регулюванням операційної діяльності, прогнозування реалізує дві ключові функції: дескриптивну (передбачення та опис можливих станів) і прескриптивну (розпорядчу, що забезпечує інтеграцію прогнозних показників у загальну систему планування). При цьому науковий базис прогнозування ґрунтується на дослідженні об'єктивних закономірностей перебігу детермінованих, випадкових та стохастичних (імовірнісних) процесів і подій [3].

У методології прогнозування фінансового стану виділяють два ключові підходи: ендогенний, що базується на дослідженні внутрішніх закономірностей

і динаміки зміни самого об'єкта, та екзогенний, орієнтований на аналіз взаємозв'язку з іншими релевантними подіями чи факторами впливу.

Багатоцільовий характер цього процесу дозволяє розв'язати три основні аналітичні завдання: змодельовати траєкторію розвитку об'єкта протягом прогностичного періоду, оцінити ймовірність його утримання в межах встановлених цільових (допустимих) параметрів, а також здійснити класифікаційне віднесення об'єкта до певного типу стійкості чи фінансового класу на основі заданих критеріїв.

Процес та результати прогнозування фінансового стану підприємства мають двовекторну спрямованість:

- теоретико-пізнавальний аспект орієнтований на розвиток методологічного інструментарію, ідентифікацію фундаментальних тенденцій розвитку підприємства, а також виявлення ключових факторів, що зумовлюють динаміку цих тенденцій.
- управлінський аспект полягає в безпосередній інтеграції отриманих прогнозів у систему менеджменту для підвищення наукової обґрунтованості, якості та ефективності прийняття стратегічних управлінських рішень.

Для забезпечення високої якості та системності прогностичних розрахунків виникає потреба в класифікації прогнозів фінансового стану, яка здійснюється за такими базовими критеріями, як масштаб, часовий горизонт, специфіка об'єкта та функціональне призначення.

За часовим горизонтом і характером розв'язуваних проблем виділяють короткострокові прогнози, орієнтовані на оцінку фінансових можливостей підприємства в межах одного року. За функціональною ознакою вони поділяються на два типи:

Пошукові (трендові) - базуються на екстраполяції в майбутнє наявних тенденцій, сформованих на основі ретроспективного та поточного аналізу діяльності підприємства, без урахування можливих радикальних змін чинників впливу.

Нормативні (цільові) - розробляються в зворотній логіці від заздалегідь визначених стратегічних цілей і спрямовані на обґрунтування оптимальних шляхів, інструментів та термінів досягнення бажаних параметрів фінансового стану.

Ціль короткострокового прогнозування фінансового стану підприємства полягає у забезпеченні прозорості процесу прийняття рішень, ідентифікації базових трендів і критичних зон, а також в урахуванні ризиків стохастичних (стрибкоподібних) змін для обґрунтування альтернативних управлінських стратегій.

Для досягнення цієї мети у процесі прогнозування розв'язують такі основні завдання:

- аналітично-оцінне - комплексна оцінка фінансово-економічних перспектив та параметрів фінансового стану підприємства на найближчий період залежно від обраних векторів операційної та фінансової діяльності.
- рекомендаційно-управлінське - формування науково обґрунтованих висновків і прикладних рекомендацій для вибору раціональної стратегії й тактики менеджменту.

У контексті розробки тактичних і стратегічних рішень короткостроковій прогнозній оцінці підлягає будь-який управлінський крок, пов'язаний із рухом фінансових ресурсів. Зокрема, моделюванню наслідків та їхнього впливу на фінансове становище піддаються: виробничо-збутова програма, трансформація структури активів і схем їхнього фінансування, інвестиційні проєкти та очікувані параметри фінансової звітності.

Обґрунтоване визначення майбутніх тенденцій розвитку підприємства вимагає глибокого ретроспективного та поточного аналізу його капіталу, структури активів і пасивів, ліквідності, платоспроможності, дебіторської та кредиторської заборгованості, а також фінансової стійкості. Відповідно, процес прогнозування є комплексною процедурою, що послідовно реалізується через три ключові етапи:

- інформаційний - збір, систематизація та первинна обробка вихідних даних про фінансово-господарську діяльність.

- аналітичний - ретроспективний аналіз структури й динаміки фінансових показників для виявлення сталих закономірностей.
- прогностичний: безпосереднє моделювання майбутніх умов діяльності та розрахунок перспективних параметрів із застосуванням спеціалізованого інструментарію і методів фінансового прогнозування.

У світовій практиці спостерігається стійка тенденція до розширення сфери застосування формалізованих моделей управління капіталом, причому ступінь їх впровадження прямо пропорційний масштабам бізнесу. Рівень формалізації фінансової політики зростає в міру збільшення розмірів підприємства, оскільки масштабніші структури мають об'єктивно вищу потребу та ресурсні можливості для використання точних кількісних підходів. За даними західних дослідників, пріоритет формалізованим кількісним методам в аналізі фінансового стану та управлінні ресурсами віддають близько 50% великих корпорацій, тоді як серед суб'єктів малого та середнього підприємництва цей показник становить близько 18% [1].

Для формування фінансових планів на практиці використовується цілий набір методів планування, головними з яких є балансовий, екстраполяції, моделювання (табл. 1.1) [4].

Фундаментальним підґрунтям будь-якого методу фінансового прогнозування є постулат про часову наступність (динамічну стійкість) та спадкоємність змін ключових показників фінансово-господарської діяльності у суміжних звітних періодах. З огляду на це, перспективний аналіз у загальному вигляді постає як цілеспрямоване дослідження ретроспективних та поточних параметрів функціонування підприємства задля об'єктивного визначення його фінансового стану у майбутньому [10].

Варіативність переліку прогнозованих величин слугує першим базовим критерієм класифікації методів фінансового прогнозування. За цією ознакою весь аналітичний інструментарій поділяють на дві групи:

Методи розробки фінансових планів підприємства

Метод	Сутність методу
Балансовий	Балансує не тільки підсумкові показники доходів і витрат, а й для кожної статті витрат визначають конкретні джерела їх покриття
Екстраполяція	Використання екстраполяції у прогнозуванні фінансового стану підприємства ґрунтується на припущенні про існування прямого зв'язку між оборотним капіталом і обсягом продажів, що може бути виражено за допомогою простого коефіцієнта (відношення чистого капіталу до обсягів продажу).
Моделювання	Розробка цього методу стосовно до прогнозування зустрічає серйозні труднощі, вимагає до себе особливої уваги. Труднощі застосування методу моделювання в прогнозуванні викликаються складністю структури технічного розвитку і тому змушують користуватись не єдиною моделлю, а системою методів і моделей, що характеризуються певною ієрархією і послідовністю.
Нормативний	Визначає потребу у фінансових ресурсах на основі фінансових норм і нормативів (норми амортизації, ставки податків тощо)
Розрахунково-аналітичний	Розраховує планові показники на основі фактичних даних за базовий період та індексів їх зміни у плановому періоді

- локальні методи - орієнтовані на моделювання динаміки одного або кількох ізольованих показників, що мають критичне значення для аналітика (наприклад, чистий дохід від реалізації, прибуток, собівартість продукції).
- комплексні методи - спрямовані на побудову повних прогнозних форм фінансової звітності (балансу, звіту про фінансові результати тощо) у типовій або укрупненій номенклатурі статей.

Побудова прогнозних форм балансу та звіту про фінансові результати на основі ретроспективного аналізу укрупнених статей має суттєву перевагу, оскільки забезпечує всебічну й комплексну оцінку майбутнього фінансового стану підприємства. Отриманий масив інформації дозволяє аналітику розв'язувати широкий спектр завдань: моделювати допустимі темпи нарощування операційної

діяльності, обґрунтовувати потребу в додатковому зовнішньому фінансуванні та розраховувати будь-які прогнозні фінансові коефіцієнти.

У свою чергу, методи комплексного прогнозування звітності класифікують на дві групи:

- методи ізолюваного прогнозування - де кожна стаття моделюється окремо на основі її індивідуальної часової динаміки.
- методи інтегрованого (системного) прогнозування - які враховують об'єктивні внутрішні взаємозв'язки між показниками. Оскільки статті звітності характеризують єдину економічну систему, їхня динаміка має змінюватися узгоджено для збереження балансових і логічних пропорцій [2].

Залежно від специфіки використовуваного модельного апарату, методи прогнозування фінансового стану класифікують на три фундаментальні групи (дві з яких розглянуто нижче):

- евристичні (методи експертних оцінок) - базуються на систематизації досвіду, інтуїції та знань провідних менеджерів підприємства або залучених фахівців за допомогою багатоступеневих опитувань та статистичної обробки результатів. Це історично апробований інструмент, що дозволяє оперативно приймати рішення у критеріально невизначеному середовищі, а також верифікувати вагові коефіцієнти чи граничні значення показників. Головним обмеженням підходу є суб'єктивізм та розмивання персональної відповідальності за якість прогнозу.

- стохастичні (імовірнісні) методи - ґрунтуються на математико-статистичному моделюванні, де як сам тренд, так і взаємозв'язки між фінансовими індикаторами мають імовірнісний характер. Вони посідають провідне місце у системі формалізованого прогнозування, суттєво варіюючи за складністю алгоритмів (від простої екстраполяції до багатофакторного регресійного аналізу). Точність та надійність результатів у межах цього підходу перебувають у прямій залежності від обсягу та репрезентативності накопиченого масиву емпіричних даних.

Яскравим прикладом стохастичного підходу є моделювання динаміки обсягів продажів на основі аналізу ретроспективних темпів зростання реалізації. Водночас результати, отримані суто статистичними методами, є чутливими до випадкових коливань і специфічних викидів у вихідних даних, що за умов нестабільного ринкового середовища може призвести до суттєвих похибок.

Залежно від характеру зв'язків та обсягу доступної інформаційної бази, стохастичні методи диференціюють на три типові групи (вибір конкретного інструментарію обумовлюється специфікою аналітичних завдань та структурою наявного масиву емпіричних даних): аналіз часових рядів (екстраполяція трендів): дослідження динаміки одного показника в часі та проектування виявлених закономірностей на майбутні періоди; регресійний та кореляційний аналіз (причинно-наслідкове моделювання): вивчення залежності результативного фінансового індикатора від зміни системи факторних ознак (як внутрішніх, так і зовнішніх); багатомірний статистичний аналіз (дискримінантні та кластерні моделі): комплексне оцінювання фінансового стану шляхом інтеграції множини показників для ідентифікації ймовірності банкрутства чи визначення класу фінансової стійкості.

- детерміновані методи - ґрунтуються на наявності жорстких функціональних зв'язків, за яких кожному конкретному значенню факторного показника відповідає єдине, цілком визначене та не випадкове значення результативного індикатора. Класичним прикладом практичної реалізації цього підходу є використання відомої моделі факторного аналізу корпорації DuPont. Інтегруючи в таку модель прогнозні параметри окремих складових - зокрема чистого доходу від реалізації, оборотності активів, мультиплікатора капіталу (ступеня фінансової залежності) та інших чинників - аналітик отримує можливість з високою точністю розрахувати цільове прогнозне значення ключового показника ефективності: коефіцієнта рентабельності власного капіталу (ROE) [23].

Іншим наочним прикладом практичного застосування цього підходу є Звіт про фінансові результати (звіт про прибутки та збитки). Він являє собою табличну реалізацію жорстко детермінованої системи, де фінальний результативний

індикатор - чистий прибуток - функціонально пов'язаний із системою чітко визначених факторів: доходом від реалізації, рівнем операційних та інших витрат, а також чинними ставками оподаткування. Завдяки такій жорсткій логічній структурі зміна будь-якого вхідного елемента дає змогу однозначно розрахувати його вплив на кінцевий фінансовий результат підприємства.

Найбільш теоретично та практично розробленим у сукупності прогностичного інструментарію є метод екстраполяції, сутність якого полягає в проектуванні виявлених у ретроспективі тенденцій на майбутні періоди. Практичне застосування екстраполяційних моделей у процесі прогнозування фінансового стану ґрунтується на постулаті про наявність стійкої прямої залежності між величиною оборотного капіталу підприємства та обсягами його продажів. У фінансовому моделюванні цей взаємозв'язок формалізується або за допомогою відносних показників (зокрема, коефіцієнта інтегрального відношення чистого робочого капіталу до чистого доходу від реалізації), або через побудову відповідних рівнянь парної регресії або у формі лінійної залежності:

$$Y = a + bx \quad (1.1)$$

де a – постійна величина чистого оборотного капіталу;

b – коефіцієнт регресії, що відображає ступінь залежності оборотного капіталу від обсягів продажів.

Головною перевагою методу екстраполяції є можливість швидко визначити загальну потребу підприємства в чистому оборотному капіталі на основі розрахованих коефіцієнтів та цільового обсягу продажів. Водночас суттєвим обмеженням підходу є врахування лише одного чинника - виторгу, тоді як у короткостроковому періоді реальна потреба в оборотних коштах суттєво залежить від швидкості трансформації окремих елементів оборотних активів і зобов'язань (зокрема, тривалості оборотності запасів, дебіторської та кредиторської заборгованості).

Альтернативним інструментом є метод термінів оборотності, в основі якого лежить моделювання тривалості фінансового циклу підприємства. Потреба в капіталі за цим підходом розраховується через суму періодів оборотності запасів та дебіторської заборгованості (за вирахуванням періоду оборотності кредиторської заборгованості), помножену на одnodенний обсяг реалізації. Попри прикладну зручність, цей метод має свій недолік: фактичні терміни оборотності не є сталими нормативами, а змінюються в динаміці під впливом багатьох внутрішніх та зовнішніх чинників, які самі по собі потребують попереднього прогнозування та коригування.

Більш комплексним та інтегрованим інструментом, що дозволяє нівелювати обмеження локальних розрахунків, є метод складання прогностного балансу підприємства.

Для успішного прогнозування фінансового стану підприємства слід передбачити можливі зміни цін на сировину і готову продукцію підприємства, рівня питомих змінних витрат на одиницю виробленої продукції, обсягу реалізації та вплив цих чинників на результативні показники діяльності підприємства. Для цього виконується метод аналізу чутливості, який дозволяє оцінити чутливість результативних показників до прийняття управлінських рішень.

Окреме місце у сучасній прогностичній практиці посідає група методів, що ґрунтуються на побудові динамічних імітаційних моделей підприємства. Такі моделі інтегрують комплексний масив внутрішніх даних: плановані обсяги закупівель матеріальних ресурсів, графіки виробництва та збуту, детальну структуру витрат, параметри інвестиційної активності, а також чинне податкове оточення. Оцифрування та обробка цього інформаційного масиву в межах єдиної фінансової моделі дозволяє оцінити перспективний фінансовий стан підприємства (або корпоративної групи) з максимально високим ступенем точності.

Реалізація імітаційного моделювання об'єктивно можлива лише із застосуванням сучасного програмного забезпечення та потужних обчислювальних комплексів, здатних оперативно опрацьовувати значні масиви даних. Водночас головним обмеженням цих методів є потреба у розширеному інформаційному

забезпеченні, яке виходить далеко за межі стандартної фінансової звітності. Це робить імітаційні моделі інструментом переважно внутрішнього (управлінського) аналізу й унеможлиблює їх повноцінне застосування зовнішніми аналітиками, стейкхолдерами чи інвесторами, які мають доступ лише до відкритих публічних звітів [12].

Незважаючи на високу аналітичну цінність, формалізовані моделі прогнозування фінансового стану підприємства традиційно зазнають критики за двома ключовими аспектами:

- проблема багатоваріантності - у процесі моделювання формується кілька альтернативних сценаріїв розвитку (оптимістичний, песимістичний, базовий), проте суто формалізовані математичні критерії не спроможні однозначно визначити, який із них виявиться найбільш реалістичним.
- абстрагування та спрощення - будь-яка фінансова модель є лише спрощеним, ідеалізованим відображенням реальних економічних процесів, оскільки вона неспроможна повною мірою врахувати весь спектр стохастичних взаємозв'язків та нелінійних коливань ринкового середовища.

[22].

Визначальними критеріями оцінки ефективності прогностичних моделей у фінансовому менеджменті виступають точність (верифікованість) отриманих результатів та релевантна повнота відображення майбутнього фінансового стану суб'єкта господарювання. За критерієм повноти беззаперечний пріоритет належить методам наскрізного моделювання повних форм фінансової звітності. Їхнє застосування дозволяє провести детальний дескриптивний аналіз перспективного стану підприємства із глибиною, що не поступається традиційному ретроспективному аналізу поточного положення.

Отже, прогнозування фінансового стану підприємства є цілісним науково-обґрунтованим механізмом застосування спеціалізованого економіко-математичного інструментарію задля обчислення перспективних параметрів його фінансово-господарської діяльності. Виступаючи основою стратегічного й тактичного фінансового планування, воно забезпечує менеджмент необхідною

інформаційною базою для ухвалення управлінських рішень, мінімізації негативного впливу ендогенних та екзогенних фінансових ризиків, а також усунення потенційних негативних економічних наслідків.

У сучасному динамічному ринковому середовищі такий методологічний вимір фінансового прогнозування набуває стратегічного значення, оскільки дозволяє не лише чітко визначити ключові напрями, чинники та часові горизонти соціально-економічного розвитку суб'єкта господарювання, а й сформувати тривалі та стійкі конкурентні переваги у довгостроковій перспективі.

1.3. Методика оцінки фінансового стану підприємства

Аналіз фінансового стану, а також наукове дослідження фінансових відносин і руху ресурсів у процесі господарювання є основними інструментами для визначення реальної конкурентоспроможності підприємства, оскільки навіть прибутковий бізнес в умовах інфляції змушений безперервно контролювати свої доходи та витрати. Зважаючи на те, що результативність та ринкова стійкість будь-якого суб'єкта господарювання безпосередньо залежать від наявності капіталу, саме раціональне й ефективне використання фінансових ресурсів відображає його реальний фінансовий стан, який набуває першочергового значення в умовах ринкової економіки.

Аналіз фінансового стану підприємства виступає інструментом діагностики, який чітко вказує на пріоритетні напрями аналітичної роботи, підсвічуючи як найсильніші аспекти, так і найуразливіші місця в його діяльності. На основі цих результатів керівництво отримує конкретні й обґрунтовані відповіді щодо того, які саме заходи та стратегічні рішення необхідно впровадити тут і зараз, щоб ефективно покращити фінансове становище компанії в поточний період [5].

Процес аналізу фінансового стану підприємства базується на комплексі різноманітних методів, прийомів та концепцій, серед яких ключове місце посідає розрахунок системи фінансових показників і коефіцієнтів. При цьому в науковій та практичній літературі немає єдиного підходу, тому різні автори пропонують власні

класифікації та виокремлюють різні специфічні групи цих індикаторів для всебічного аналізу бізнесу. Зокрема, Бегун С. А. пропонує оцінювати фінансовий стан підприємства через систему показників його майнового стану, фінансової стійкості, ліквідності й платоспроможності, а також ділової активності та рентабельності, паралельно розкриваючи ключові переваги й недоліки традиційних методик, що використовуються для такого аналізу [1].

Гриценко Л. Л., Боярко І. М. та Шамкало К. Ю. у своїх працях висвітлюють особливості застосування аналітичних методів та методик для оцінки фінансового стану суб'єктів малого бізнесу обґрунтовують доцільність розробки диференційованого підходу, що дозволяє встановлювати нормативні значення фінансових коефіцієнтів з урахуванням специфіки конкретної галузі [4].

Довбня С. Б. та Папуша І. В. здійснили систематизацію наукових підходів та стратегічний логічний аналіз показників фінансової діяльності підприємств, сформували комплексний методичний інструментарій для діагностики, який дозволяє оцінювати як поточне, так і перспективне фінансове становище підприємств. У межах методики для експрес-діагностики авторами запропоновано використовувати ключові індикатори фінансової незалежності, а також результати оцінки платоспроможності та аналізу грошових потоків підприємства [8].

Одним із найпопулярніших практичних інструментів в сучасному світі є система аналізу фінансової звітності корпорацій "Дюпон" (The Du Pont System of Analysis). Система розроблена для розрахунку ключових бухгалтерських співвідношень, оцінки динаміки розвитку компанії та визначення векторів для її поглибленого дослідження. В основі моделі лежить трифакторне рівняння, яке демонструє взаємозв'язок між рентабельністю активів, їхньою оборотністю та фінансовим лівериджем (структурою капіталу). Головним інтегральним критерієм ефективності управління бізнесом тут виступає нетто-прибутковість (рентабельність) власного капіталу (ROE), що розраховується як відношення чистого прибутку до вартості власного капіталу. Максимізація ROE, яка безпосередньо залежить від загальної прибутковості, швидкості обертання активів та рівня боргового навантаження, є першочерговим завданням менеджменту, а її

високі значення є перевагою для підприємств зі стабільним припливом грошових коштів або значною часткою високоліквідних активів у балансі.

Лагунов К.В. зазначає, що «аналіз звітної інформації про фінансовий стан підприємства дозволяє ухвалювати обґрунтовані управлінські рішення, у тому числі, у сфері забезпечення економічної безпеки підприємства, його інструментарій використовується для оцінки ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності, рентабельності підприємства» [11].

Проте самі по собі розраховані фінансові коефіцієнти є малоінформативними, тому для формування об'єктивних висновків їх необхідно зіставляти із середньогалузевими показниками або загальноприйнятими нормативами. У світовій практиці для цього зазвичай використовують еталонні нормативні значення, які були виведені на основі масштабного багаторічного досвіду аналізу діяльності підприємств.

Наразі в Україні застосування подібного міжнародного досвіду є ускладненим через специфіку вітчизняного бізнес-середовища, що функціонує в умовах повномасштабної війни та значної тінізації економіки. Оскільки закордонні індикатори відображають зовсім інші умови господарювання, фінансові показники українських підприємств доцільніше порівнювати не зі світовими нормативами, а із середніми галузевими значеннями (розрахованими як для провідних підприємств, так і за загальним обсягом виробництва в галузі), орієнтирами з праць вітчизняних науковців щодо безпечного функціонування, або ж із результатами лідерів ринку.

Завдяки такому порівнянню стає зрозуміло, чи відповідають показники конкретного підприємства загальноукраїнському рівню, а також наскільки точно вони потрапляють у безпечні діапазони, рекомендовані вітчизняними аналітиками. Водночас у стабільному фінансовому становищі бізнесу сьогодні гостро зацікавлені всі стейкхолдери (зацікавлені сторони) - від банків, постачальників та податкових органів до акціонерів та інвесторів. Саме тому, важливого значення набуває об'єктивна оцінка фінансового стану підприємства, яка забезпечується

якісним аналізом на основі даних офіційної фінансової звітності, хоча її форми за останні роки неодноразово зазнавали змін.

В оцінці фінансового стану підприємства використовують різні методичні підходи [23].

Головним інструментом такого аналізу є використання фінансових коефіцієнтів, які наочно відображають структурну динаміку й тенденції змін у результатах господарювання, дозволяючи своєчасно визначити внутрішні проблеми бізнесу та розробити шляхи їх подолання. Залежно від організаційно-правової форми підприємства, кількість і структура цих індикаторів можуть змінюватися, проте базове дослідження фінансової звітності завжди спрямоване на оцінку ключових груп показників: майнового стану, ліквідності, платоспроможності, фінансової стійкості, ділової активності та загальної ефективності діяльності. Такий комплексний підхід дає змогу знаходити дієві способи покращення фінансового стану підприємства в конкретний проміжок часу.

Слід відзначити, що на сьогодні існує велика кількість як авторських, так і офіційно затверджених на загальнодержавному рівні методик аналізу фінансового стану підприємств. Попри вагомий внесок вітчизняних і закордонних учених у розробку цих інструментів, дана проблема залишається гостроактуальною через періодичне оновлення стандартів бухгалтерського обліку та гармонізацію українського законодавства із європейським. Модернізація та зміна форм фінансової звітності автоматично викликають потребу в оперативному коригуванні наявних алгоритмів розрахунку коефіцієнтів для забезпечення точності й об'єктивності подальшої оцінки [15].

Оцінка майнового стану є першочерговим етапом загального аналізу фінансового становища господарських товариств, у межах якого для характеристики виробничого потенціалу підприємства розраховують систему коефіцієнтів руху та стану основних засобів: зносу, оновлення, вибуття та приросту (табл. 1.2).

Алгоритм розрахунку показників оцінки майнового стану підприємств

Показник	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт зносу основних засобів	$K_{zn} = \frac{\text{Основні засоби}}{\text{Первісна вартість ОЗ}} \quad (1.2)$
Коефіцієнт оновлення основних засобів	$K_{он} = \frac{\text{Вартість введення ОЗ за зв.рік}}{\text{Загальна вартість ОЗ на кін.року}} \quad (1.3)$
Коефіцієнт вибуття основних засобів	$K_{виб} = \frac{\text{Вартість ОЗ, які вибули}}{\text{Варт.ОЗ на початок року}} \quad (1.4)$
Коефіцієнт приросту	$K_{п} = \frac{\text{Вартість приросту ОЗ}}{\text{Вартість ОЗ на поч.періоду}} \quad (1.5)$

Під ліквідністю розуміють спроможність підприємства перетворювати свої активи на гроші без втрат їх ринкової вартості для покриття всіх необхідних платежів у міру настання їх строків та швидкість здійснення цього перетворення [7].

Отже, ліквідність відображає швидкість перетворення активу в грошові кошти без суттєвої втрати його вартості, а для визначення її реального рівня оцінюють ліквідність балансу, яка полягає у зіставленні строків перетворення активів на гроші з термінами погашення відповідних зобов'язань. Оскільки аналізу лише обсягу ліквідних засобів недостатньо для повноцінних висновків, на основі оновлених форм звітності розраховують систему спеціальних коефіцієнтів (покриття, швидкої та абсолютної ліквідності), а також визначають величину чистого оборотного капіталу (табл. 1.3).

Аналіз платоспроможності та фінансової стійкості бізнесу, що здійснюється на основі даних балансу, дає змогу оцінити структуру джерел формування його ресурсів, а також рівень незалежності підприємства від зовнішнього капіталу. Для цього розраховують комплекс специфічних коефіцієнтів, серед яких ключовими є коефіцієнти фінансової автономії (незалежності), фінансової залежності, маневреності власного капіталу та концентрації позикового капіталу (табл. 1.4).

Таблиця 1.3

Алгоритм розрахунку показників ліквідності підприємств

Показник	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт покриття	$K_n = \frac{\text{Оборотні активи}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.6)$
Коефіцієнт швидкої ліквідності	$K_{ш.л.} = \frac{\text{Дебіторська заборгованість} + \text{Короткост. фін. вкладення} + \text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.7)$
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	$K_{ал.} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Поточні зобов'язання}} \quad (1.8)$
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	$ЧОК = \text{Оборотні активи} - \text{Поточні зобов'язання} \quad (1.9)$

Стабільність фінансового стану підприємства тісно пов'язана з його діловою активністю - комплексною характеристикою, що відображає зусилля компанії задля забезпечення динамічного розвитку та досягнення стратегічних цілей. Рівень цієї активності безпосередньо залежить від масштабів ринків збуту, ділової репутації суб'єкта господарювання, ефективності менеджменту ресурсів та загальної стабільності економічного зростання бізнесу.

Таблиця 1.4

Алгоритм розрахунку показників платоспроможності (фінансової стійкості)

Показник	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт платоспроможності	$K_{пл} = \frac{\text{Власний капітал}}{\text{Майно підприємства}} \quad (1.10)$
Коефіцієнт фінансування	$K_{ф} = \frac{\text{Зобов'язання підприємства}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.11)$
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	$K_{з} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Оборотні активи}} \quad (1.12)$
Коефіцієнт маневреності	$K_{м} = \frac{\text{Грошові кошти}}{\text{Власний капітал}} \quad (1.13)$

Стабільність фінансового стану підприємства тісно пов'язана з його діловою активністю - комплексною характеристикою, що відображає зусилля підприємства спрямовані на забезпечення динамічного розвитку та досягнення стратегічних цілей у різних сферах.

Рівень ділової активності безпосередньо залежить від масштабів ринків збуту, ділової репутації, ефективності менеджменту ресурсів та стабільності економічного зростання. Водночас аналіз цього показника дозволяє оцінити результативність основної діяльності підприємства через швидкість обертання його фінансових ресурсів, що здійснюється шляхом дослідження рівнів і динаміки конкретних коефіцієнтів оборотності (табл. 1.5).

Таблиця 1.5

Алгоритм розрахунку показників ділової активності підприємства

Показник	Формула розрахунку
1	2
Коефіцієнт оборотності активів	$K_a = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня вартість активів}} \quad (1.14)$
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	$K_d = \frac{\text{Чиста виручка від реалізації продукції}}{\text{Середня величина дебітор. заборг.}} \quad (1.15)$
Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	$K_k = \frac{\text{Сума закупівель}}{\text{Середня величина кредит. заборг.}} \quad (1.16)$
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	$K_{с.д.к.} = \frac{\text{Кредиторська заборгованість}}{\text{Дебіторська заборгованість}} \quad (1.17)$
Коефіцієнт оборотності матеріальних запасів	$K_{тмз} = \frac{\text{Продаж}}{\text{Тмз}} \quad (1.18)$
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	$K_{о.оз.} = \frac{\text{Чистий обсяг продажів}}{\text{Довгострокові активи}} \quad (1.19)$
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	$K_{вл.к.} = \frac{\text{Обсяг реалізації продукції}}{\text{Середньорічна вартість власн. капіт.}} \quad (1.20)$

Мороз С. пропонує оцінювати ділову активність суб'єктів бізнесу на основі поведінко-ринкового підходу [14], тобто на аналізі реакцій суб'єктів ринку – підприємств, споживачів, інвесторів, торговельних посередників на зміни економічного середовища. Поведінко-ринкові підходи зазвичай класифікують за чотирма стратегічними напрямками: індикатори очікувань і настроїв, ринкової діяльності, поведінкові фінансові показники та маркери комунікаційної взаємодії ринку. Кожен із цих векторів формує унікальну систему параметрів, які в комплексі відображають стратегічну готовність бізнесу до капіталовкладень, упровадження інновацій, масштабування операційної діяльності, освоєння нових ринкових ніш або зміцнення власних конкурентних переваг.

Розглянуті методики оцінки фінансового стану здатні забезпечити високу точність і об'єктивність результатів лише за умови їх застосування в тому специфічному середовищі, під яке вони безпосередньо створювалися. Ефективне впровадження таких аналітичних моделей в Україні можливе лише за умов повної гармонізації національного бухгалтерського обліку та фінансової звітності з міжнародними стандартами (МСФЗ), а також за умови стабільного та передбачуваного функціонування вітчизняного бізнесу.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

ПРАТ «ПЕРВОМАЙСЬКИЙ МКК»

2.1 Загальна характеристика підприємства

Первомайський молочноконсервний комбінат - одне з провідних підприємств з переробки молока в Україні. Його будівництво розпочалося в 1952 році і тривало майже 4 роки. Комбінат розроблений як цукрово-молочний завод. Проектна потужність якого становить 20 мільйонів банок молочних консервів на рік. 14 лютого 1956 року фабрика була введена в експлуатацію і випустила першу партію продукції.

У 1958 році цукровий завод та молочний комбінат об'єдналися. У 1965 році комбінат відокремили від цукрового заводу.

1971 рік став пам'ятним роком в історії заводу. Цього року молочні консерви було нагороджено знаком якості, а 12 лютого фабрика була нагороджена орденом «Трудового червоного прапора».

У 1989-1990 роках комбінат досягнув рекордної кількості переробки сировини за добу – 400 тон молока. У 1991 році державне майно молочноконсервного комбінату почали приватизувати.

У січні 1994 р. майно заводу було придбане організацією орендарів. У вересні 1994 р. установчими зборами вирішили створити закрите акціонерне товариство, але ціною майна, придбаного у держави. 15 листопада 1994 року завод був зареєстрований Первомайським міськвиконкомом як закрите акціонерне товариство «Первомайський МКК».

У 2011 році акціонерне товариство «Первомайський молочно-консервний комбінат» (далі - «Товариство») було перейменовано на «Публічне акціонерне товариство» з метою приведення діяльності у відповідність до вимог українського «Закону про акціонерні товариства». Акціонерне товариство «Первомайський молочний консервний завод» походить від «Закритого акціонерного товариства Первомайський молочний консервний завод». Наприкінці 2018 року компанія

змінити назву на приватне акціонерне товариство «Первомайський молочноконсервний комбінат» (ПрАТ Первомайський МКК).

У 2016 році через нестабільну загально-економічну ситуацію, зменшення надходження молочної сировини від постачальників та складний фінансовий стан проти ПрАТ «Первомайський МКК» було відкрито процедуру банкрутства і застосовано санаційні заходи.

У 2025 році ПрАТ «Первомайський МКК» продовжує працювати і є платником податків, але за інформацією сайту Clarity Project (Clarity Project - це одна з найбільших в Україні аналітичних платформ на базі відкритих даних юридичних осіб) процедура банкрутства не закрита.

Проте, 23 листопада 2017 року за адресою Миколаївська область, Первомайський район, м. Первомайськ, пропект Праці,12 було зареєстроване ще одне підприємство - Товариство з обмеженою відповідальністю «Первомайський молочноконсервний комбінат» (ТОВ «Первомайський МКК»), яке наразі є продовжувачем виробничих традицій ПрАТ «Первомайський МКК».

ПрАТ «Первомайський МКК» - це господарське товариство, що має статутний фонд, який складається з внесків учасників, є юридичною особою, має розрахункові рахунки в банку, круглу печатку, веде самостійний баланс. Учасники несуть майнову відповідальність тільки в межах свого внеску.

Метою діяльності підприємства є: отримання прибутку; ефективне використання власних та залучених коштів; задоволення потреб населення в його послугах (роботах, товарах); реалізація на основі отриманого доходу інтересів Товариства, а також економічних та соціальних інтересів трудового колективу. Підприємство самостійно веде фінансово-господарську діяльність, визначає самостійно стратегії та основні напрямки своєї діяльності та розвитку. Управління ПрАТ «Первомайський МКК» здійснюється згідно його статуту виконавчим органом підприємства - дирекцією, загальними зборами трудового колективу.

Статут ПрАТ «Первомайський МКК» відповідає чинному законодавству, має типову форму, тобто є таким, який прийнятий урядом як стандарт. Формування статуту підприємства за стандартною формою спрощує процедуру реєстрації у

реєстратора, оскільки це готовий установчий документ, типового зразка. Юридичній особі не потрібно витрачати час і гроші на розробку своєї форми. Недоліком такої форми є те, що акціонери не можуть ніяким чином змінювати положення цього статуту.

Основними структурними одиницями ПрАТ «Первомайський МКК» є відділи (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Організаційна структура ПрАТ «Первомайський МКК»

Організаційна структура в повній мірі відповідає існуючій стратегії підприємства, структурі бізнес-процесів, функціональному розподілу діяльності та дозволяє здійснювати ефективне управління бізнес-процесами. Завдяки своїй ієрархічності забезпечує швидку реалізацію управлінських рішень, сприяє

спеціалізації і підвищенню ефективності роботи функціональних служб, уможливорює необхідний маневр ресурсами. Вона є найдоцільнішою за масового виробництва зі сталим асортиментом продукції та незначними еволюційними змінами технології її виготовлення.

Прибуток, що розподіляється між учасниками, може бути сплачений учасникам в одиницях валюти України або натуральною грошовою одиницею. Учасниками визначають порядок та форму виплати прибутку учасникам за взаємною згодою. Управління справами ПрАТ «Первомайський МКК» здійснюється головою. Голова керує всіма поточними справами підприємства, а також представляє інтереси підприємства перед третіми особами. Фінансовий рік ПрАТ «Первомайський МКК» збігається з календарним роком і становить період від 1 січня до 31 грудня включно.

Основними завданнями підприємства є:

- отримання прибутку, який дозволяє забезпечувати оптимальний рівень доходів як основу існування та розвитку підприємства, а також створення гідних умов для працівників;
- забезпечення споживача товарами високої якості, а також ефективності з наданням гарного сервісу обслуговування;
- створення умов для ініціативи, відповідальності, психологічного комфорту працівникам підприємства, а також збереження індивідуальності працівника.

На фінансовий стан підприємства значною мірою впливає недосконалість податкового законодавства України, слабкий захист вітчизняного товаровиробника. Також істотною проблемою в галузі та в діяльності товариства є низька платоспроможність споживачів та населення регіону. Серед можливих факторів ризику найбільш суттєвими є: загальноекономічні (різка зміна законодавства у сфері оподаткування, гіперінфляція, зміна нормативів та правовідносин у сфері діяльності підприємства, різке коливання цін на енергоносії), стихійні лиха (землетрус, пожежа тощо), інші форс-мажорні обставини, які можуть бути визнані такими на підставі чинного законодавства.

Істотними проблемами, що мають великий вплив є недосконала законодавча політика, що часто змінює свій напрямок, економічні обмеження, високі ставки податків, проблеми, що пов'язані з відшкодуванням ПДВ. Складність отримання банківських кредитів.

Виходячи із зазначеного, наступним етапом роботи є аналіз фінансового стану досліджуваного підприємства та пошук напрямів його покращення.

2.2 Аналіз рівня ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Первомайський МКК»

У сучасних ринкових умовах комплексна оцінка фінансового стану підприємства базується на розгалуженій системі показників, які всебічно відображають результати його діяльності, де одним із ключових елементів є аналіз ліквідності. Цей аналіз дозволяє визначити спроможність суб'єкта господарювання перетворювати свої оборотні активи - як найбільш мобільну частину майна - у грошові кошти, що є визначальним для оцінки його платоспроможності та майбутніх фінансових перспектив.

Тому, в першу чергу, визначимо показники, які характеризують ліквідність ПрАТ «Первомайський МКК»

Розрахуємо коефіцієнт покриття (поточної ліквідності), який характеризує достатність оборотних коштів підприємства для погашення його боргів протягом року:

$$K_{п2023} = \frac{75306}{81058} = 0,93;$$

$$K_{п2024} = \frac{127277}{133111} = 0,96.$$

Розрахований коефіцієнт повинен мати тенденцію до збільшення, та бути в межах «1-2». Як бачимо з розрахунків у ПрАТ «Первомайський МКК» коефіцієнт

покриття максимально наближається до одиниці у всіх роках аналізованого періоду, а це означає, що підприємство має достатньо ліквідний баланс.

Обчислимо коефіцієнт швидкої ліквідності, який показує на скільки можливо буде погасити поточні зобов'язання, якщо положення стане дійсно критичним, при цьому виходять із припущення, що товарно-матеріальні запаси взагалі не мають ніякої ліквідаційної вартості.

$$K_{\text{ш.л.2023}} = \frac{75306 - 11059}{81058} = 0,79;$$

$$K_{\text{ш.л.2024}} = \frac{127277 - 18219}{133111} = 0,81.$$

Згідно нормативного значення коефіцієнт швидкої ліквідності повинен бути в межах «0,6-1, але не більше 2» [25]. Досліджуване підприємство має значення даного коефіцієнта в нормативних межах і це означає, що підприємство може швидко погасити свої борги.

Розрахуємо коефіцієнт абсолютної ліквідності. Він показує, яка частка короткострокових боргових зобов'язань може бути покрита за рахунок грошових коштів та їх еквівалентів (короткострокових ринкових цінних паперів і депозитів, тобто практично, абсолютно ліквідних і прирівняних до них активів).

$$K_{\text{а.л.2023}} = \frac{777}{81058} = 0,01;$$

$$K_{\text{а.л.2024}} = \frac{2154}{133111} = 0,02.$$

Як показує розрахунок у аналізованому періоді коефіцієнт абсолютної ліквідності є надто низьким, адже нормативне значення в межах «0,2-0,6».

Обчислимо чистий (власний) оборотний капітал ПрАТ «Первомайський МКК» як різницю між оборотними активами підприємства та його поточними зобов'язаннями. Даний показник свідчить наскільки ефективно підприємство використовує вкладення в оборотний капітал і як це впливає на величину його продажів.

$$\text{ЧОК}_{2023} = 75306 - 81058 = -5752 \text{ тис. грн.};$$

$$\text{ЧОК}_{2024} = 127277 - 133111 = -5834 \text{ тис. грн.}$$

Отже, за розрахованими даними видно, що власний оборотний капітал у аналізованому періоді має від'ємне значення. Це означає, що у підприємства недостатньо коштів для забезпечення безперебійної роботи за рахунок постійних фінансових ресурсів. Це створює ризик втрати ліквідності.

Аналіз ліквідності є одним з етапів фінансового аналізу підприємства, який дозволяє визначити його спроможність сплачувати свої поточні зобов'язання. Результати розрахунків показників оцінки ліквідності ПрАТ «Первомайський МКК» відобразимо у порівняльній табл.2.1.

Таблиця 2.1

Динаміка показників ліквідності ПрАТ «Первомайський МКК»

Показник	2023	2024	Відхилення	
			(+/-)	(%)
1	2	3	4	5
Коефіцієнт покриття	0,93	0,96	0,03	3,2
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,79	0,81	0,02	2,5
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,01	0,02	0,01	1
Чистий оборотний капітал, тис. грн.	-5752	-5834	-82	1,42

Згідно даних, відображених в табл. 2.1 показники ліквідності ПрАТ «Первомайський МКК» в цілому відповідають нормативним значенням і є достатніми для того, щоб підприємство могло швидко ліквідовувати заборгованість. При цьому підприємству необхідно звернути увагу на збільшення власного капіталу для забезпечення нормативного рівня ліквідності у майбутньому.

Платоспроможність підприємства характеризується його можливістю і здатністю своєчасно й повністю виконувати свої фінансові зобов'язання перед внутрішніми та зовнішніми партнерами, а також державою.

Обчислимо коефіцієнт платоспроможності, який показує, яку частину поточних зобов'язань можна погасити негайно:

$$K_{\text{пл}_{2023}} = \frac{777}{81058} = 0,009;$$

$$K_{\text{пл}_{2024}} = \frac{2154}{133111} = 0,016.$$

Отже, коефіцієнт платоспроможності у 2024 році порівняно із 2023 зріс на 0,007. Підприємство здатне негайно погасити лише незначну частину поточних зобов'язань, а це є негативним сигналом у роботі підприємства.

Коефіцієнт фінансування показує економічну стабільність господарського середовища, в якій підприємством здійснюється його основна діяльність:

$$K_{\Phi_{2023}} = \frac{1705}{82763} = 0,020;$$

$$K_{\Phi_{2024}} = \frac{3340}{136451} = 0,024.$$

За аналізований період спостерігаємо незначне зростання значення коефіцієнта фінансування на 0,004. При нормативному значенні в межах «0,85-0,9» таке значення показника у досліджуваного підприємства є надто низьким і вказує на наявність фінансових ризиків у майбутньому, які можуть призвести навіть до банкрутства.

Обчислимо коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами, який показує, яка частина оборотних активів фінансується за рахунок власного капіталу:

$$K_{3_{2023}} = \frac{81058 - 1705}{75306} = 1,05;$$

$$K_{3_{2024}} = \frac{133111 - 3340}{127277} = 1,02.$$

Даний коефіцієнт за нормативними значеннями має зростати і має бути більше 0,5. За розрахованими даними видно, що коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами є достатньо високим, а це означає, що у підприємства достатньо довгострокових коштів для забезпечення безперебійного виробничо-збутового процесу.

Коефіцієнт маневреності власного капіталу показує, яка частина власного оборотного капіталу перебуває в обороті, тобто у тій формі, яка дає змогу вільно маневрувати цими коштами, а яка капіталізована, розрахуємо за формулою 1.13.

$$K_{M_{2023}} = \frac{11059}{79353} = 0,139;$$

$$K_{M_{2024}} = \frac{18219}{129771} = 0,140.$$

Нормативне значення коефіцієнта має бути більше 0,1 і вище. Розрахунок показав, що у досліджуваного підприємства коефіцієнт маневреності відповідає нормативному значенню і навіть незначно зростає. Це означає, що у ПрАТ «Первомайський МКК» достатньо власних фінансових ресурсів для фінансування необоротних активів і частини оборотних.

Розраховані показники оцінки платоспроможності зведемо до табл.2.2

Таблиця 2.2

Динаміка показників платоспроможності ПрАТ «Первомайський МКК»

Показник	2023	2024	Відхилення	
			+/-	%
1	2	3	4	5
Коефіцієнт платоспроможності	0,009	0,016	0,007	77,7
Коефіцієнт фінансування	0,020	0,024	0,004	20
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	1,05	1,02	-0,03	-2,85
Коефіцієнт маневреності	0,139	0,140	0,001	0,7

Розрахунок коефіцієнтів платоспроможності підприємства дозволяє зробити такі висновки: за всіма показниками відбувається деяке покращення фінансової стійкості підприємства, крім незначного зменшення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами, який при цьому залишається в межах нормативних значень.

Таким чином, оцінка показників ліквідності та платоспроможності ПрАТ «Первомайський МКК» показала, що в аналізованому періоді фінансовий стан підприємства достатньо стабільний. Не зважаючи на те, що підприємство має від'ємне значення власного капіталу, воно здатне самостійно ліквідовувати борги.

2.3. Оцінка майнового стану та ділової активності підприємства

У сучасних умовах успішне функціонування підприємства та його економічні перспективи безпосередньо залежать від здатності власників об'єктивно оцінювати ринкове середовище і власний потенціал, адаптуючи бізнес до мінливих умов та максимально ефективно використовуючи наявні ресурси. Ключовими інструментами забезпечення такої ефективності та формування стійкого фінансового стану, в якому насамперед зацікавлене саме підприємство, виступають адекватна оцінка ділової активності та ретельний аналіз майнового стану; останній дозволяє визначити якість управління капіталом, динаміку оновлення виробничо-технічної бази сучасним обладнанням та своєчасність списання морально й фізично застарілих основних засобів.

Такий аналіз створить можливість виявити резерви підвищення ефективності використання майна підприємства. Майновий стан підприємства можна оцінити з'ясувавши наявність і рух основних засобів.

Коефіцієнт зносу характеризує частку вартості основних засобів, що її списано на витрати виробництва в попередніх періодах:

$$K_{3H_{2023}} = \frac{2504}{9144} = 0,27;$$

$$K_{3H_{2024}} = \frac{4609}{13179} = 0,35.$$

Розрахунок показує, що коефіцієнт зносу основних засобів ПрАТ «Первомайський МКК» в аналізованому періоді не високий, але має тенденцію до збільшення.

Обчислимо коефіцієнт оновлення основних засобів, який характеризує інтенсивність введення в дію нових основних засобів. Він показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітного періоду.

$$K_{OH} = \frac{13179 - 9144}{13179} = 0,3$$

Із розрахунків бачимо, що за період з 2023 по 2024 рік коефіцієнт оновлення основних фондів становить 30%, для підприємства це позитивний знак, основні фонди оновлюються, а значить створюються передумови для ефективної господарської діяльності в майбутньому.

Розрахуємо частку основних засобів в активах:

$$\text{Ч}_{\text{o.a2023}} = \frac{6640}{82763} = 0,08;$$

$$\text{Ч}_{\text{o.a2024}} = \frac{8570}{136451} = 0,06.$$

Розрахований показник відображає частку коштів інвестованих в основні фонди і згідно нормативних значень має зменшуватися за умов незмінних або зростаючих темпів зростання. Як бачимо, коефіцієнт має низькі значення і в аналізованому періоді знижується з 0,08 до 0,06, тобто на 25%. Динаміка зменшення частки основних засобів протягом певного періоду є позитивною в умовах стабільного або зростаючого обсягу виробництва та свідчить про підлаштування підприємства під зниження місткості ринку, кризові процеси тощо. Дані фінансової звітності ПрАТ «Первомайський МКК» свідчать про зростання обсягів виробництва і чистого доходу від реалізації продукції у аналізованому періоді більше ніж на 202 тис. грн., отже негативна динаміка частки основних засобів в активах для підприємства є позитивною.

Щоб розрахувати скільки обігових коштів припадає на одиницю необігових використаємо показник мобільності активів:

$$\text{К}_{\text{моб2023}} = \frac{75306}{7457} = 10,1;$$

$$\text{К}_{\text{моб2024}} = \frac{127277}{9174} = 13,9.$$

Висока мобільність активів свідчить про те, що підприємство зможе змінити структуру активів протягом короткого періоду часу. Це поняття пов'язане з ліквідністю - швидкістю конвертації в грошові кошти без втрати вартості. Однак, якщо показники ліквідності вимірюють здатність підприємства відповідати за

поточними зобов'язаннями (тобто вимірюють платоспроможність), то показник мобільності активів говорить про здатність підприємства підлаштовуватися під зовнішній вплив ринку, проводити гнучку діяльність.

Результати розрахунку показників майнового стану за 2023-2024 роки показано у табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Показники майнового стану ПрАТ «Первомайський МКК»

Показник	2023	2024	Відхилення	
			+/-	%
Коефіцієнт зносу основних засобів	0,27	0,35	0,08	29,6
Коефіцієнт оновлення основних засобів	0,3		-	
Частка основних засобів в активах	0,08	0,06	-0,02	-25
Коефіцієнт мобільності активів	10,1	13,9	3,8	37,6

З табл. 2.3 бачимо, що за аналізований період відбувається покращення розрахованих показників майнового стану. Для формування та підтримання стійкого фінансового стану та конкурентних переваг підприємства такі показники діяльності є сприятливими.

Важливим індикатором ефективності використання ресурсів підприємства в умовах нестабільної економіки є його ділова активність. Саме тому визначення показників її оцінки є надзвичайно важливим питанням сьогодення.

Обчислимо коефіцієнт оборотності активів, який характеризує кількість оборотів активів за період, а також скільки чистої виручки отримано на одиницю коштів, інвестованих в активи. Позитивною тенденцією варто вважати збільшення показника.

$$K_{a2023} = \frac{212349}{82763} = 2,57;$$

$$K_{a2024} = \frac{414453}{127277} = 3,26.$$

Розрахунок показує, що в аналізованому періоді на одиницю коштів інвестованих в активи отримано в середньому 3 грн., таке значення показника дозволяло підприємству повернути вкладені кошти, проте не давало в повній мірі здійснювати розширене відтворення процесу виробництва.

Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості показує скільки разів у середньому протягом року дебіторська заборгованість перетворювалась у грошові кошти:

$$K_{Д2023} = \frac{212349}{31527} = 6,73;$$

$$K_{Д2024} = \frac{414453}{53385,5} = 7,76.$$

Значення розрахованого коефіцієнта оборотності дебіторської заборгованості ПрАТ «Первомайський МКК» у 2024 році порівняно із 2023 зросло на 1,03, а це означає, що зросла швидкість перетворення дебіторської заборгованості у грошові кошти і це може позитивно вплинути на роботу підприємства. При цьому за фінансовою звітністю спостерігаємо вартісне збільшення суми дебіторської заборгованості у 2023 році порівняно із 2024 роком на 43 717 тис. грн. Підприємство дотримується такої політики, що збільшення товарного кредитування клієнтів дозволяє підвищити рівень збуту.

Розрахуємо коефіцієнт оборотності обігових коштів (обороти), який за економічним змістом показує скільки виручки припадає на одиницю обігових коштів.

$$K_{К2023} = \frac{212349}{75306} = 2,82;$$

$$K_{К2024} = \frac{414453}{127277} = 3,26.$$

Розрахунок коефіцієнта оборотності обігових коштів для ПрАТ «Первомайський МКК» показав, що у 2024 році порівняно із 2023 роком зростає обсяг виручки, що припадає на одиницю обігових коштів на 0,44 грн.

Обчислимо коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей, який показує, чи достатньо в підприємства грошових коштів, які будуть перераховані на його поточний рахунок від дебіторів наприкінці терміну погашення дебіторської заборгованості, для покриття найбільш строкових зобов'язань підприємства, або ні.

$$K_{\text{с.д.т.2023}} = \frac{80524}{62227} = 1,29;$$

$$K_{\text{с.д.т.2024}} = \frac{131165}{106024} = 1,24.$$

В аналізованому періоді спостерігаємо зниження коефіцієнта співвідношення кредиторської та дебіторської заборгованості. Зазвичай оптимальним значенням показника є значення, яке приблизно дорівнює одиниці. У такому випадку підприємство може кредитувати своїх покупців за рахунок постачальників. Це означає, що власний капітал не відволікається на кредитування клієнтів, і ці кошти можуть бути спрямовані на інтенсифікацію діяльності. Більш високий показник говорить про те, що підприємство залучає більше коштів від кредиторів, ніж надає дебіторам. Це може бути ознакою кризи ліквідності. Неможливість погасити свої зобов'язання вчасно веде до погіршення відносин з постачальниками. У майбутньому останні будуть враховувати ризик несвоєчасного отримання коштів у ціні продукції, що призведе до підвищення собівартості [9].

Обчислимо коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача), який показує ефективність використання основних засобів підприємства:

$$K_{\text{о.о.з.2023}} = \frac{212349}{6640} = 31,98;$$

$$K_{\text{о.о.з.2024}} = \frac{414453}{8570} = 48,36.$$

Як бачимо з розрахунків, у 2023-2024 роках коефіцієнт фондовіддачі зростає, тобто зростає сума чистого доходу від реалізації на одну гривню основних засобів.

Коефіцієнт оборотності запасів відображає кількість оборотів коштів інвестованих у запаси і повинен мати тенденцію до збільшення:

$$K_{\text{о.з.2023}} = \frac{195223}{3219+6332+1508} = 17,65;$$

$$K_{\text{о.з.2024}} = \frac{385734}{6871+8151+3197} = 21,17.$$

Розрахований коефіцієнт оборотності запасів у аналізованому періоді має досить високі значення і зростає. Для підприємства така ситуація є позитивною, підприємство проводить ефективну політику управління запасами.

Розрахувавши показники ділової активності підприємства, відобразимо їх у порівняльній табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Показники ділової активності ПрАТ «Первомайський МКК»

Показники	2023	2024	Відхилення	
			+/-	%
1	2	3	4	5
Коефіцієнт оборотності активів	2,57	3,26	0,69	26,8
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	6,73	7,76	1,03	15,3
Коефіцієнт оборотності обігових коштів	2,82	3,26	0,44	15,6
Коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей	1,29	1,24	-0,05	-3,9
Коефіцієнт оборотності запасів	31,98	48,36	16,38	51,2
Коефіцієнт оборотності основних засобів (фондовіддача)	17,65	21,17	3,52	19,9

Згідно, розрахунків представлених в табл. 2.4 ділова активність ПрАТ «Первомайський МКК» в аналізованому періоді покращується. Про це свідчить позитивна динаміка майже всіх розрахованих показників у 2024 році порівняно із 2023 р. Так, коефіцієнт оборотності активів зріс на 26,8%, коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості - на 15,3%, що можна пояснити ефективною політикою підприємства в частині роботи з дебіторами. Зростають також коефіцієнт оборотності обігових коштів, коефіцієнт оборотності запасів та коефіцієнт оборотності основних засобів на 15,6%, 16,3%, 3,52% відповідно. Негативну динаміку показує коефіцієнт співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованостей на 3,9%. Сума кредиторської заборгованості перевищує суму дебіторської заборгованості, а це означає, що у підприємства недостатньо коштів, які можуть бути перераховані на рахунок підприємства і використані для погашення кредиторської заборгованості.

Проаналізувавши співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості виявлено, що в балансі підприємства переважає сума кредиторської заборгованості, за рахунок цього швидкість оборотності нижча в порівнянні зі швидкістю оборотності дебіторської заборгованості. Таким чином, збільшення кредиторської заборгованості спричиняє збільшення поточних зобов'язань, що в свою чергу призводить до зниження фінансової стійкості та збільшення фінансового ризику на підприємстві.

Загалом, аналіз фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК» показав, що підприємство є ліквідним, для підприємства притаманний другий тип фінансової стійкості: «нормальна стійкість фінансового стану» - підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові зобов'язання. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

РОЗДІЛ 3 НАПРЯМКИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ

ПрАТ «ПЕРВОМАЙСЬКИЙ МКК»

3.1 Резерви зміцнення фінансового стану підприємства

Сучасний пошук шляхів покращення фінансового стану підприємств зосереджений на нарощуванні суттєво обмежених ресурсів, що неминуче веде до зростання витрат. Це подорожчання зумовлене як посиленням конкуренції за ресурсну базу, так і об'єктивним збільшенням фізичних обсягів залучених ресурсів, що навіть за стабільних цін створює ризик зниження ефективності виробництва. У зв'язку з цим актуалізується потреба у глибоких наукових дослідженнях, спрямованих на пошук інструментів підвищення ефективності виробництва через накопичення потенціалу економічного зростання - це дозволить не лише зміцнити окремі суб'єкти господарювання, а й максимально задовольнити суспільні потреби з урахуванням соціальних та екологічних факторів.

Підвищення ефективності виробництва полягає в максимізації результатів на одиницю витрачених трудових, матеріальних і фінансових ресурсів, що на макроекономічному рівні виражається у зростанні продуктивності суспільної праці та оцінюється за допомогою комплексної системи показників. Ця система об'єднує шість ключових груп:

- узагальнюючі показники (зокрема, рентабельність, витрати на одиницю продукції та рівень задоволення ринку);
- показники ефективності використання живої праці (продуктивність, трудомісткість, використання робочого часу та фонду оплати праці);
- параметри віддачі основних виробничих фондів (фондовіддача та фондомісткість);
- оцінку використання матеріальних ресурсів (матеріаломісткість, матеріаловіддача та енергоефективність);

- показники ефективності фінансових коштів та інвестицій (оборотність капіталу, рентабельність і строк окупності вкладень), а також критерії якості продукції та її відповідності кращим світовим стандартам.

Резерви підвищення економічної ефективності виробництва є невикористаними можливостями для збільшення випуску продукції на одиницю сукупних витрат за рахунок раціональнішого використання всіх ресурсів підприємства, тоді як основними чинниками цього процесу виступають зростання технічного рівня, вдосконалення управління, оптимізація організації праці й виробництва, трансформація його обсягів і структури, а також поліпшення якості використовуваних природних ресурсів.

Одним із важливих шляхів удосконалення фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК» є пошук і зосередження внутрішніх резервів, а саме:

- оцінка та реструктуризація активів підприємства;
- проведення сукупності заходів, пов'язаних зі зміною структури та складу активів балансу;
- переведення в грошову форму наявних матеріальних та фінансових активів підприємства.

Внутрішні резерви підприємства поділяються на явні та приховані: перші мобілізуються шляхом ліквідації прямих втрат і перевитрат ресурсів, тоді як другі являють собою не відображену в Балансі частину капіталу (різницю між балансовою та реальною вартістю майнових об'єктів), актуалізація якої через такі інструменти, як здача в оренду недовантажених основних засобів або застосування зворотного лізингу, є дієвим шляхом покращення загального фінансового стану підприємства.

Пошук резервів для покращення фінансового стану підприємства базується на ґрунтовній оцінці всіх складових його діяльності, при цьому ключове вдосконалення досягається через оптимізацію грошових потоків - збільшення вхідних та зменшення вихідних, де нарощування надходжень забезпечується шляхом зростання виручки від реалізації, продажу невикористовуваної частини основних фондів або рефінансування дебіторської заборгованості.

Зменшення вихідних грошових потоків є одним із ключових напрямів пошуку резервів для оптимізації фінансового стану підприємства, що реалізується через скорочення або раціоналізацію таких видатків: оплати товарів, робіт і послуг (як тих, що належать до валових витрат, так і тих, що не включаються до них), фінансування реальних та фінансових інвестицій, сплати податків і зборів до бюджету, а також повернення капіталу, залученого раніше на фінансовому ринку.

Оскільки на обсяги податкових платежів та обслуговування боргових зобов'язань підприємству впливати важко через жорстку регламентацію державою та умови кредитних договорів (випуску облігацій), ширші можливості оптимізації вихідних потоків зосереджені в межах перших трьох напрямків, де головним внутрішнім резервом покращення платоспроможності виступає безпосереднє зниження собівартості продукції та скорочення витрат, джерелом покриття яких є чистий прибуток.

Специфіка набору факторів, які впливають на собівартість (обсяг виробництва, асортиментна номенклатура, технічний рівень, організація праці та ціна реалізації), визначає індивідуальні особливості кожного підприємства, де базовим інструментом оптимізації витрат виступає тотальна економія споживаних ресурсів. Водночас мінімізація трудомісткості та нарощування продуктивності праці досягаються шляхом автоматизації й механізації виробничих процесів, упровадження прогресивних технологій, модернізації застарілих потужностей і посилення вхідного контролю якості сировини й матеріалів від постачальників, що зумовлює необхідність переходу до наступного етапу - точного розрахунку резервів зміцнення фінансового стану на основі впровадження цих організаційно-технічних заходів.

Процес технологічної переробки молока на готову продукцію представлений на рис. 3.1.

В даний час на ПрАТ «Первомайський МКК» розроблено та використовується ряд раціональних технологічних схем для виробництва різноманітних видів молочних продуктів табл. 3.1. Ці схеми мають типові

апаратурне оформлення і забезпечують переробку молока відповідно до вимог чинних технологічних інструкцій.

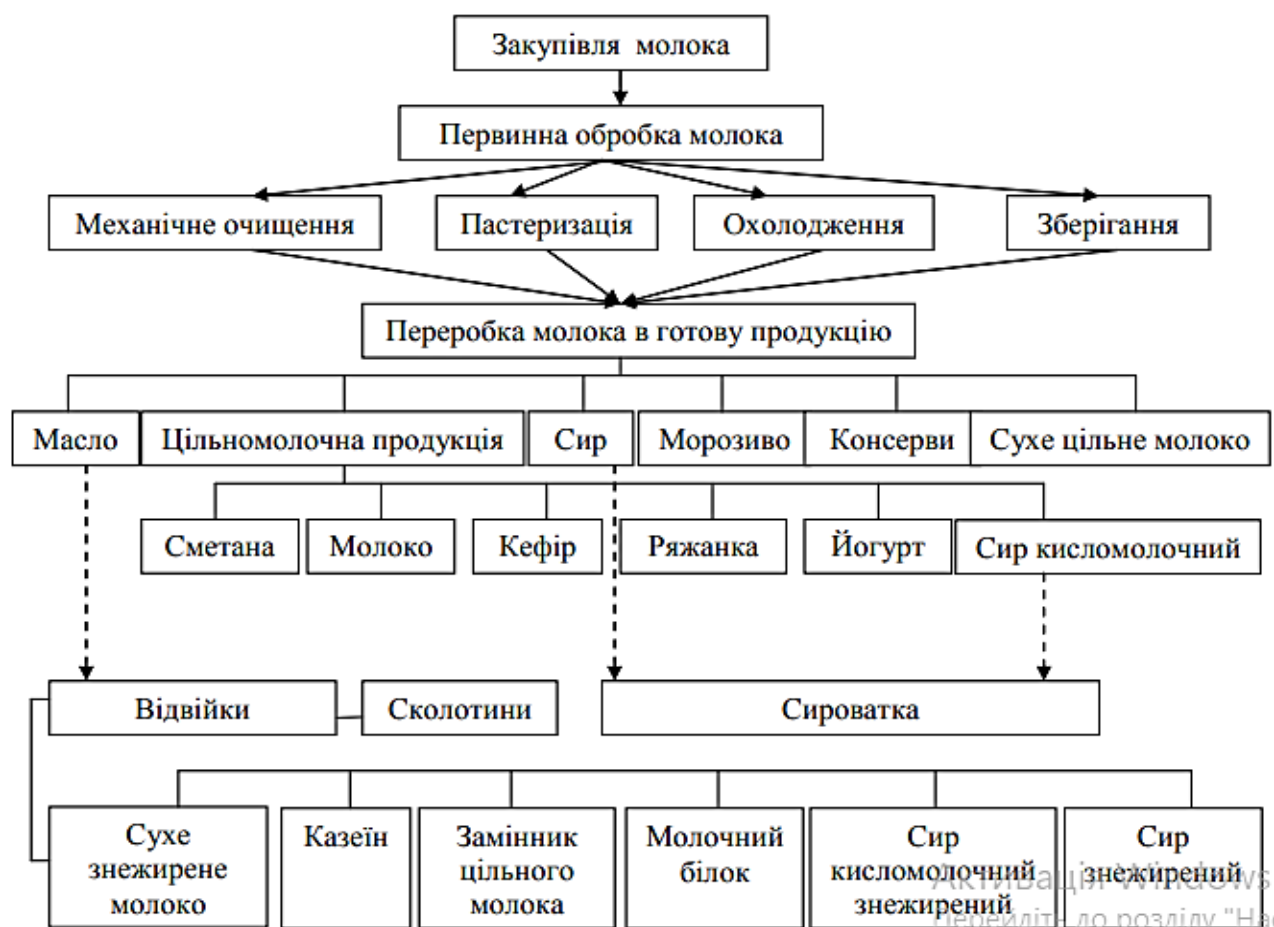

Рис. 3.1 Процес технологічної переробки молока [13]

Таблиця 3.1

Аналіз обсягу виробництва і реалізації основних видів продукції за 2024 рік

Виріб	Обсяг виробництва продукції, тис. грн.				Обсяг реалізації продукції, тис. грн.			
	план	факт	+, -	% до плану	план	факт	+, -	% до плану
Масло вершкове	129658	131238	1580	101,2	142564	144365	1801	101,3
Молоко та вершки незгущені	32454	27686	-4768	85,3	34562	27889	-6673	80,7
Молоко та вершки згущені	139527	140677	1150	100,8	149723	155645	5922	103,9
Молоко згущене з цукром варене «Іриска»	31795	32898	1103	103,4	32456	34505	2049	106,3
Какао згущене	52858	53235	377	100,7	51145	52049	904	101,8
Всього	386262	385734	-528	99,8	410450	414453	4003	100,9

Із табл. 3.1 видно, що практично за всіма позиціями відбувається виконання плану з виробництва, крім «Молоко та вершки незгущені» на 4768 тис. грн. Ці досить значні скорочення у виробництві стали як наслідок не вигідного позиціонування свіжого молока. У планах підприємства на 2025 рік взагалі припинити виробництво цієї асортиментної позиції.

У структурі асортименту найбільша частка припадає на «Молоко та вершки згущені» 36,5%. Цей продукт є візитною карткою підприємства, тому показники зростання його виробництва є очікуваними.

При цьому аналіз проведений у другому розділі кваліфікаційної бакалаврської роботи показав, що зношеність обладнання підприємства за аналізований період не висока, але має тенденцію до зростання (з 27% до 35%), а процес виробництва продукції є трудомістким.

Пропонуємо для зменшення трудомісткості виробництва продукції впровадити сучасну безрозбірну мийну станцію. Це кардинально знизить трудовитрати на санітарну обробку трубопроводів та пастеризаторів, а також зекономить воду й мийні засоби дозволить скоротити витрати на обслуговування технологічної лінії, які використовуються підприємством, скоротити витрати на оплату праці, здійснити економію чисельності персоналу.

Щоб зменшити витрати на впровадження та отримати максимальну фінансову віддачу, потрібно використовувати концепцію багаторазового використання (рекуперації) розчинів, води та тепла.

Напівавтоматична мийка потребує постійної присутності двох мийників або операторів, які крутять засувки, шланги, контролюють час (разом це приблизно 5 годин робочого часу на зміну). При цьому, автоматична СІР потребує присутності лише оператора, який просто натискає кнопку на пульті. Програма виконується сама. Людина витрачає лише 15 хвилин на запуск і контроль. Отже, з'являються понад 4 години чистого робочого часу щозміни, які персонал може використати на інші технологічні процеси (наприклад, фасування).

На основі проведеного аналізу можна зробити висновок, що ключові резерви зміцнення фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК» підприємства

зосереджені в площині технологічної модернізації, зниження капіталомісткості виробництва.

Основними напрямками мобілізації цих резервів є:

- зниження собівартості через ресурсозбереження. Впровадження автоматизованих систем (зокрема, СІР-мийок із рекуперацією розчинів) та технологій повторного використання тепла дозволяє суттєво зменшити витрати на енергоносії, воду та хімічні компоненти, що безпосередньо підвищує операційний прибуток.
- мінімізація трудовитрат. Автоматизація найбільш трудомістких ділянок (фасування, пакування, логістика складу) оптимізує витрати на оплату праці та ліквідує фінансові збитки від «людського фактора» (брак, порушення санітарних норм).
- глибока переробка та безвідходність. Переорієнтація виробництва на переробку побічної сировини (молочної сироватки) та збільшення частки високоприбуткової продукції (сири, йогурти) суттєво підвищують загальну рентабельність продажів.
- прискорення оборотності капіталу. Завдяки впровадженню сучасних складських систем обліку та оптимізації логістики збору сировини зменшуються ризики псування швидкопсувної продукції та заморожування коштів у надлишкових запасах.

Таким чином, реалізація зазначених резервів дозволить підприємству знизити поріг рентабельності, підвищити рівень ліквідності та сформувати стійкий фінансовий фундамент, необхідний для стабільного функціонування в умовах висококонкурентного ринку.

3.3 Покращення системи управління дебіторською заборгованістю ПрАТ «Первомайський МКК»

Невизначеність і мінливість економічних умов підприємства у ринковій економіці значно ускладнює процес прийняття управлінських рішень на майбутнє. Рівень обґрунтованості такого рішення залежить від здатності передбачати можливі варіанти розвитку від керівництва. Великий розмір дебіторської або кредиторської заборгованості є негативним явищем для забезпечення стійкого фінансового стану підприємства та змушує залучати більше коштів для господарської діяльності.

Розраховані у другому розділі кваліфікаційної бакалаврської роботи показники, що характеризують стан дебіторської заборгованості ПрАТ «Первомайський МКК», засвідчили, що у підприємства відсутня виважена політика та достатній контроль за роботою з дебіторами.

Прострочення термінів погашення дебіторської заборгованості тягне за собою негативні наслідки, де серед основних варто виділити:

- уповільнення темпів розвитку підприємства внаслідок відволікання коштів з обороту;
- знецінення грошей у наслідок інфляції;
- необхідність підприємства брати позики для забезпечення виробничого циклу, що призводить до додаткових витрат, обмеження інвестиційних можливостей;
- поступове зниження платоспроможності і зниження рівня економічної безпеки.

Ефективність управління дебіторською на підприємстві залежить від багатьох факторів, зокрема:

- наявності у керівництва повної та достовірної інформації щодо термінів погашення зобов'язань компаніями-дебіторами;
- впровадження та використання чіткої регламентації роботи з простроченою та сумнівною дебіторською заборгованістю;

- наявності у керівництва необхідних даних щодо зростання витрат, пов'язаних зі збільшення розміру дебіторської заборгованості та її оборотності;
- вчасного та постійного проведення оцінки кредитоспроможності кожного покупця та оцінка необхідності комерційного кредитування;
- чіткого розподілу функції збору грошових коштів, аналізу дебіторської заборгованості і ухвалення рішення про надання кредитами між різними підрозділами;
- чіткого розподілу відповідальності та контролю за виконанням роботи та, як наслідок, відсутності цілісності співпраці;
- наявності занадто великого обсягу резерву сумнівних боргів;

На рис. 3.2 відображено основні функції контролю підприємства за дебіторською заборгованістю.

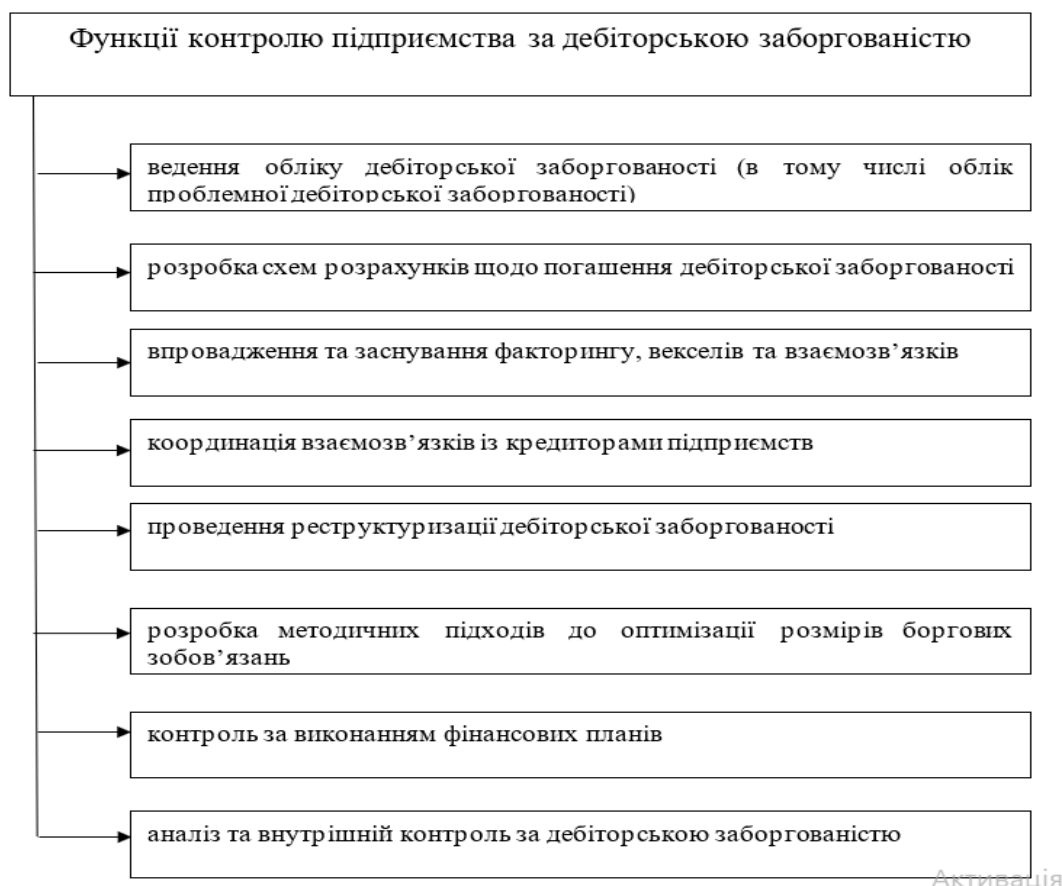

Рис. 3.2. Основні функції контролю підприємства за дебіторською заборгованістю

В результаті оцінки роботи ПрАТ «Первомайський МКК» у частині внутрішнього контролю дебіторської заборгованості виявлено такі проблемні питання:

1. Проблема оплати дебіторської заборгованості (рефінансування) та визначення допустимого рівня засобів, які вилучають на дебіторську заборгованість.

2. Відсутність на підприємстві структурного підрозділу чи особи, до обов'язків якої входив б всебічний контроль за станом системи обліку на підприємстві. Йдеться про відділ внутрішнього контролю (аудиту), структуру, завдання та функції;

3. Необхідно розробити пакет робочих документів контролера для організації ефективного процесу контролю дебіторської заборгованості. Така документація повинна відповідати об'єктивним умовам функціонування та специфіки діяльності підприємства, а також уможливлювати отримання усієї необхідної достовірної інформації про стан об'єкта та зіставлення її з плановими нормативами.

З метою виправлення неточностей у розрахунках ПрАТ «Первомайський МКК» з дебіторами, пропонується впровадити комплексну систему управління заборгованістю. Ці заходи мають бути цілеспрямованими та базуватися на врахуванні:

- організаційного й фінансового потенціалу продавця;
- платоспроможності та надійності підприємств-покупців;
- ринкової ситуації, специфіки діяльності та загальних макроекономічних і правових тенденцій.

Зазначені заходи, таким чином, доцільно поділити на три основні групи: заходи, що гарантують розрахунок за товари та послуги суб'єктами ринку фінансових послуг; заходи спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання покупцем; заходи спрямовані на самостійне повернення дебіторської заборгованості підприємством. До першої групи доцільно відносити фінансові інструменти, з використанням яких підприємство продавець частково або у повній мірі перекладає ризик неповернення заборгованості на фінансові інституції, або ж

фінансова установа бере на себе зобов'язання забезпечити розрахунок з зазначеним суб'єктом господарювання. Основні фінансові інструменти цієї групи та їх характеристику наведено у табл. 3.2.

Таблиця 3.2

**Управлінські заходи, що гарантують розрахунок за товари та послуги
суб'єктами ринку фінансових послуг**

Заходи	Характеристика
Акредитив	Розрахунок з продавцем здійснює банківська установа за дорученням покупця, за умови надання продавцем документів, що підтверджують передачу товарів або надання послуг.
Лізинг	Повну оплату товару здійснює лізингова компанія, а у покупця виникає дебіторська заборгованість перед лізинговою компанією.
Банківський кредит	Згідно договору про співробітництво між продавцем і комерційним банком, банк надає покупцю цільовий кредит для придбання у продавця відповідного товару/послуги
Авальований вексель	Авальований вексель означає, що банк, який авальовав вексель гарантує його оплату, тобто є поручителем. У випадку, коли векселедавець не оплачує вексель, векселедержатель може пред'явити вексель для оплати банку, який його авальовав
Банківська гарантія	Банк бере на себе зобов'язання за дорученням і за рахунок покупця у випадку несплати покупцем у термін платежів, які він мав здійснити, провести платежі за свій рахунок.

Впровадження та використання зазначених інструментів максимально убезпечує підприємство від можливості виникнення простроченої або безнадійної дебіторської заборгованості, що в значній мірі впливає на його фінансову стабільність та економічну безпеку. Але, варто зауважити, що дані заходи потребують додаткових витрат, оскільки є платними. Також вони потребують перевірки фінансового стану контрагента з боку фінансових інституцій щодо можливості виконання ним взятих на себе зобов'язань, а отже можуть бути застосовані лише у співпраці з тими контрагентами, які відповідають критеріям вищезазначених інституцій.

До другої групи віднесемо заходи, спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання покупцем. Вони спонукають покупця до виконання взятих на себе

зобов'язань, оскільки їх виконання гарантується його майном, або майном третьої особи-поручителя (табл.3.3).

Таблиця 3.3

Управлінські заходи спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання боржником

Заходи	Характеристика
Застава	У разі невиконання покупцем своїх зобов'язань забезпечених заставою, продавець має право одержати задоволення з вартості заставленого майна.
Поручительство	Гарантія поручителя перед продавцем щодо виконання покупцем своїх зобов'язань. У разі ж їх невиконання, поручитель зобов'язується виконати зобов'язання самостійно.

Використання таких заходів підприємством дають йому змогу відшкодувати свої збитки, отриманні від виникнення простроченої дебіторської заборгованості, за рахунок стягнення обтяженого заставою майна боржника, або за рахунок поручителі. В свою чергу, реалізація цих заходів потребує додаткових організаційних та фінансових витрат, пов'язаних з їх оформленням та реалізацією стягнутого майна, особливо якщо воно має низьку ліквідність.

До третьої ж групи варто віднести заходи, які підприємству необхідно вживати для повернення сумнівної дебіторської заборгованості, у разі її виникнення (табл. 3.4).

Таблиця 3.4.

Управлінські заходи спрямовані на самостійне повернення дебіторської заборгованості підприємством

Заходи	Характеристика
Факторинг	Фактор купує у продавця право вимоги у грошовій формі на дебіторську заборгованість покупців за відвантажені їм товари (виконані роботи, надані послуги), з прийняттям ризику виконання такої вимоги, а також приймання платежів.
Досудове вирішення спору	Вирішення повернення дебіторської заборгованості здійснюється шляхом переговорів між продавцем та покупцем, направлення вимог та претензій.
Судове вирішення спору	Звернення до суду з метою стягнення з боржника заборгованості.

До цих заходів підприємству необхідно звертатись у разі виникнення сумнівної дебіторської заборгованості задля її погашення або ж продажу її третій стороні - фактору.

Таким чином, організація роботи з дебіторською заборгованістю із впровадженням вищезазначених заходів, на наш погляд, дозволить ПрАТ «Первомайський МКК» бути більш конкурентним в умовах ринку та уникнути при цьому ризиків, пов'язаних із простроченням або неповерненням дебіторської заборгованості, забезпечення стійкого фінансового стану у довгостроковій перспективі.

ВИСНОВКИ

В умовах економічної нестабільності стабільне функціонування підприємств залежить від сучасної організації їхньої фінансової діяльності. Саме тому оцінка та діагностика фінансового стану стають ключовими інструментами для виявлення кризових загроз, що має критичне значення для широкого кола зацікавлених осіб - від власників та менеджерів до інвесторів і кредиторів. Оскільки на фінансове здоров'я підприємства комплексно впливають усі види його діяльності (зокрема безперебійне виробництво та збут конкурентоспроможної продукції), фінансовий менеджмент має бути спрямований на стабільне надходження коштів, дотримання платіжної дисципліни, оптимізацію структури капіталу та забезпечення довгострокової фінансової стійкості.

Аналіз фінансового стану – це поглиблене оцінювання ліквідності й платоспроможності підприємства, спрямоване на виявлення фінансових проблем та ризиків. Таке дослідження допомагає чітко визначити причини виникнення проблем і сформувані дієві стратегії для їх усунення.

Процес оцінки фінансового стану підприємства охоплює широкий інструментарій методів і концепцій, де провідна роль належить системі фінансових показників та коефіцієнтів, що дозволяють кількісно виміряти параметри його діяльності.

Аналіз фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК» 2023-2024 роках показала наступне.

Оцінка показників ліквідності досліджуваного підприємства здійснена у другому розділі курсової роботи показала, що в цілому, коефіцієнти відповідають нормативним значенням і є достатніми для того, щоб підприємство могло швидко ліквідувати свої борги. Водночас, компанії необхідно звернути увагу на збільшення капіталу для забезпечення нормативного рівня ліквідності в майбутньому.

Результати розрахунку показників платоспроможності свідчать про деяке покращення фінансової стійкості підприємства, крім незначного зменшення коефіцієнта забезпеченості власними оборотними засобами, який при цьому

залишається в межах нормативних значень. Оцінка показників майнового стану показала, що за аналізований період відбувається покращення розрахованих показників. Для формування та підтримання стійкого фінансового стану та конкурентних переваг підприємства такі показники діяльності є сприятливими. Ділова активність ПрАТ «Первомайський МКК» в аналізованому періоді в цілому покращується. Про це свідчить позитивна динаміка майже всіх розрахованих показників у 2023 році порівняно із 2022 р., проте наявне вартісне збільшення суми дебіторської заборгованості у 2023 році порівняно із 2022 роком на 43 717 тис. грн. Співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості показує негативний приріст на рівні 3,9%. Сума боргів перевищує суму дебіторської заборгованості, а це означає, що підприємство не має достатньо коштів, які можуть бути перераховані на рахунок компанії та використані для погашення боргів.

Загалом, аналіз фінансового стану ПрАТ «Первомайський МКК» показав, що підприємство є ліквідним, для підприємства притаманний другий тип фінансової стійкості: «нормальна стійкість фінансового стану» - підприємство використовує для покриття запасів, крім власних оборотних коштів, також довгострокові зобов'язання. Така ситуація для підприємства є нормальною, оскільки при ній гарантується платоспроможність підприємства.

Виходячи із здійсненого аналізу фінансового стану та виявлених недоліків у діяльності ПрАТ «Первомайський МКК» у третьому розділі курсової роботи запропоновано запровадити у процес управління дебіторською заборгованістю низку відповідних заходів, а саме управлінські заходи, що гарантують розрахунок за товари та послуги суб'єктами ринку фінансових послуг, управлінські заходи спрямовані на забезпечення виконання зобов'язання боржником, управлінські заходи спрямовані на самостійне повернення дебіторської заборгованості підприємством.

В цілому запровадження запропонованих заходів дозволить підприємству не допускати значного погіршення фінансових показників діяльності та утримувати стійкий фінансовий стан у майбутньому.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бегун С. Особливості аналізу фінансового стану підприємства в умовах воєнного стану. *Економічний часопис Волинського Національного університету імені Лесі Українки*. 2023. № 32. С. 32–42.
2. Білик М. Д. Значення та методичні основи фінансового аналізу. Фінансовий аналіз : навч. посіб. Київ: КНЕУ, 2019. 396 с.
3. Герасимович А. М. Фінансовий аналіз та оцінка фінансового стану. Фінансовий аналіз: навч. посіб. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 416.
4. Гриценко Л. Л., Боярко І. М., Шамкало К. Ю. Методи і методики аналізу фінансового стану: особливості використання для малих підприємств. *Проблеми обліку, аналізу і аудиту*. 2019. № 2. С. 108–115.
5. Готра В.В., Ріпич В.В., Дячок А.В. Діагностика фінансового стану підприємства та шляхи його покращення. *Економіка і суспільство*. 2017. № 8. С. 219–223.
6. Денисенко М.П. Заходи покращення фінансового стану підприємства у сучасних умовах господарювання. *Економіка і держава*. 2019. № 12. С. 61–65
7. Дем'яненко М. Я., Лузан Ю. Я., Каблук П. Т. Фінансовий словник-довідник. Київ: ІАЕУААН, 2003. 507 с.
8. Довбня С. Б., Папуша І. В. Експрес-діагностика фінансового стану підприємства: стратегічний аспект. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: економіка та управління*. 2024. № 14. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2024-14-04-19>
9. Кобилецький В. Р., Співвідношення короткострокової дебіторської та кредиторської заборгованості *Онлайн-журнал «Financial Analysis online»* URL: <https://analizua.com/slovnik-ekonomichnikh-terminiv/258-spivvidnoshennya-korotkostrokovoji-debitorskoji-ta-kreditorskoji-zaborgovanosti>

10. Колеватова А. В. Методологічні основи аналізу господарської діяльності на різних етапах розвитку суспільства. *Ефективна економіка*. 2022. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=10291>
11. Лагунов К.В. Аналіз фінансового стану як інструмент забезпечення економічної безпеки підприємства. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. №3. DOI: 10.32702/2306-6814.2025.3.163
12. Лахтіонова Л. А. Сутність фінансового аналізу та його роль у сучасних умовах господарювання. Фінансовий аналіз суб'єктів господарювання: монографія. Київ: КНЕУ, 2018. 367 с.
13. Машкін М. І., Париш Н. М. Технологія виробництва молока і молочних продуктів: Навчальне видання. Київ, Вища освіта, 2006. 351 с.
14. Мороз С. Аналіз ділової активності бізнесу на основі поведінко-ринкового підходу. *Scientific journal «Development service industry management»*. 2026. №2. URL: <https://dsim.khmnmu.edu.ua/index.php/dsim/article/view/580>
15. Насібова О. В., Шипенко А. А. Методичні підходи фінансового аналізу підприємства. *Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства. Вип. 206 «Економічні науки»*. 2019. С. 35–44.
16. Нікольчук Ю, Лопатинська О. Особливості аналізу фінансового стану підприємств в умовах воєнного стану. *Scientific journal «MODELING THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMIC SYSTEMS»* 2024. № 14 URL: <https://mdes.khmnmu.edu.ua/index.php/mdes/article/view/476>
17. Підгаєць С.В. Комплексна оцінка фінансового стану підприємства на основі розрахунку інтегрального показника. *Економіка та суспільство*. 2024. № 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-41>
18. Потишняк О.М. Фінансова складова економічного розвитку молокопереробних підприємств. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2025. №1 (9). С. 67-71. URL: https://ujae.org.ua/wp-content/uploads/2024/02/ujae_2024_r01_a11.pdf
19. Проскуріна Н. М., Гнідкова А. В. Аналіз фінансового стану та фінансових результатів як інструмент оцінки ефективності діяльності підприємства.

- 20.П'ятак Т. В., Бородавка С. О. Внутрішні і зовнішні фактори впливу на фінансовий стан підприємства. Теоретичні та практичні аспекти забезпечення розвитку фінансово-економічних систем в умовах трансформаційних змін: зб. тез доп. III міжвуз. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 жовт. 2025 р.). Харків : Нац. акад. Нац. гвардії України, 2025. С. 248-250. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/handle/KhPI-Press/95479>
- 21.Семенова К.Д. Аналіз фінансового стану та оцінювання ризиків: теоретичний аспект. *Науковий вісник ОНЕУ*. 2026. №1 (338). С. 28-35. URL: <https://nv-oneu.com.ua/index.php/journal/article/download/658/596>
- 22.Тараруєв Ю. О. Сутність та діагностика фінансового стану підприємства. Проблеми системного підходу в економіці. 2021. Вип. № 2(82). С. 113-119. URL: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-2-16>
- 23.Ткачук, Г. О., Рибалко С.В., Скляр Л.Б. Методичний підхід до оцінки стану фінансової системи підприємства в умовах забезпечення його економічної безпеки. *Український журнал прикладної економіки*. 2020. Том 5. № 1. С. 288–296. DOI: <https://doi.org/10.36887/2415-8453-2020-1-34>
- 24.Черниш С.С. Діагностика фінансового стану підприємства. *Інноваційна економіка*. 2015. № 3. С. 111-113.
- 25.Чайка Т.Ю., Лошакова С.Є, Водоріз Я.С. Розрахунок коефіцієнтів ліквідності за балансом, урахування фінансових і виробничих особливостей підприємства під час здійснення коефіцієнтного аналізу ліквідності. *Економіка і суспільство*. 2018. №15. С. 900-908.
- 26.Чепка В. В., Свідерська І. М., Гавриленко Ю. О. Фінансовий стан підприємства: теоретичні основи. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. № 19, С. 96-102. URL: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.19-2>
- 27.Юрій Е.О., Руснак Т.В. Шляхи покращення фінансового стану підприємства в учасних умовах. *Економіка і суспільство*. 2018. № 16. С.560–565.